

ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΑ
ΕΣΔΙΜ ΝΗΣΩΝ ΒΟΡΕΙΟΥ, ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΚΑΙ ΚΡΗΤΗ

- A. ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 1**
- B. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ & ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΕΦ. 1**
- Γ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΣΔΙΜ ΝΗΣΩΝ**
- Δ. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : Αιτιολόγηση επιλογής Ειδικών ανά πρόγραμμα δεικτών εκροών και αποτελεσμάτων**

A. ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 1

- [1] https://ec.europa.eu/energy/sites/default/files/documents/staff_working_document_assessment_necp_greece_el.pdf
- [2] https://ec.europa.eu/clima/sites/lts/lts_gr_el.pdf
- [3] Τα ΗΣ ΜΔΝ που διασυνδέθηκαν με τις πρώτες τρεις φάσεις της διασύνδεσης των Κυκλάδων περιλαμβάνουν τα ακόλουθα νησιά:
- ΗΣ Πάρου: Πάρος, Αντίπαρος, Νάξος, Ηράκλεια, Σχοινούσα, Κουφονήσι, Ίος, Σίκινος, Φολέγανδρος
 - ΗΣ Μυκόνου: Μύκονος, Δήλος
 - ΗΣ Σύρου: Σύρος
- [4] Στο ΣΑΔ του ΔΕΔΔΗΕ (2021-2025) συμπεριλαμβάνονται 5 επιπλέον έργα διασυνδέσεων στις Κυκλάδες με σταδιακή ολοκλήρωση έως το 2028 και ενός στο Βόρειο Αιγαίο μέχρι το 2026, ενώ εξετάζεται και η υλοποίηση 4 ακόμα σε Δωδεκάνησα και Βόρειο Αιγαίο.
- [5] <http://documents1.worldbank.org/curated/en/103611593562422573/pdf/A-Road-Map-for-a-Managed-Transition-of-Coal-Dependent-Regions-in-Western-Macedonia.pdf>
- [6] <https://www.sdam.gr/sites/default/files/2021-02/%CE%95%CE%A0%CE%99%CE%9A%CE%91%CE%99%CE%A1%CE%9F%CE%A0%CE%9F%CE%99%CE%97%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%9F%CE%A3%CE%94%CE%91%CE%9C%91122020.pdf>
- [7] <https://sdam.gr/index.php/node/260>
- [8] <https://sdam.gr/anoikti-prosklisi>
- [9] https://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/news/2021/04/21-04-2021-state-aid-commission-adopts-revised-regional-aid-guidelines
- [10] Η διαχείριση της ενεργειακή ζήτησης αποτελεί πυλώνα της στρατηγικής που προτείνεται και από τον Οδηγό EU Islands Transition (2000), η οποία συνδέεται και με τη δέσμευση των τοπικών κοινωνιών και οικονομιών στη διαδικασία της απανθρακοποίησης
- [11] DG Regio

Β. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ & ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΕΦ. 1

Παράρτημα κεφαλαίου 1

1.1. Παράρτημα πινάκων και διαγραμμάτων κεφαλαίου 1.1

Πίνακας 1.1 Διαχρονική εξέλιξη της απόσυρσης λιγνιτικών μονάδων στην ελληνική επικράτεια και μελλοντικός σχεδιασμός.

Περιφέρεια	Λιγνιτική μονάδα	Έτος απόσυρσης
Δυτική Μακεδονία	ΛΗΠΤΟΛ 1	2014
	ΛΗΠΤΟΛ 2	2014
	Πτολεμαΐδα 1	2011
	Πτολεμαΐδα 2	2014
	Πτολεμαΐδα 3	2014
	Πτολεμαΐδα 4	2015
	Πτολεμαΐδα 5	2028
	Άγιος Δημήτριος 1	2022
	Άγιος Δημήτριος 2	2022
	Άγιος Δημήτριος 3	2022
	Άγιος Δημήτριος 4	2022
	Άγιος Δημήτριος 5	2023
	Καρδιά 1	2019
	Καρδιά 2	2019
	Καρδιά 3	2021
	Καρδιά 4	2021
	Αμύνταιο 1	2020
	Αμύνταιο 2	2020
	Μελίτης	2023
Πελοπόννησος	Μεγαλόπολη 1	2014
	Μεγαλόπολη 2	2014
	Μεγαλόπολη 3	2022
	Μεγαλόπολη 4	2023

Πηγή: (Υπ' αρ. Δ5/ΗΛ/Α/Φ7/161/3800/09.03.2011 απόφαση του Υφυπουργού ΠΕΚΑ, 2011), (ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ (ΡΑΕ), 2014), (ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ (ΡΑΕ), 2014), (ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ (ΡΑΕ), 2015), (Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού, 2019), (ΙΕΝΕ, 2020).

Πίνακας 1.2. Στάδια, πωλώνες και σημαντικότερες δράσεις διαδικασίας μετάβασης.

Πωλώνες		Επιμέρους δράση	Ημερομηνία
1. Αποκατάσταση και επανάχρηση υποβαθμισμένων εκτάσεων και εγκαταστάσεων		1.1 Περιορισμός δραστηριότητα και απόσπρωση λιγνιτικών μονάδων (ΕΣΕΚ)*	2021-2028
		1.2 Προγραμματικές Συμβάσεις ΥΠΕΝ – ΔΕΗ Α.Ε. (1 ^η) αφορά στην ενεργοποίηση χωρικού σχεδιασμού / ΕΙΠΣ και 2 ^η) αφορά στη μεταβίβαση εκτάσεων – δημιουργία SPV	2020
		1.3 Χωρικός Σχεδιασμός (ΕΙΠΣ)	2021
		1.4 Αποκαταστάσεις λιγνιτικών πεδίων	2022
		1.5 Αναπροσαρμογή χρήσεων λιγνιτικών πεδίων	2021-2025
		1.6 Εναρξη λειτουργίας των πρώτων κωτάρων-οργανωμένων χωρικών υποδοχών	2023-2028
		2.1 Δράσεις διασφάλισης της αδιάλειπτης θέρμανσης των πόλεων	2025
		2.2 Άλλες δράσεις συμπλήρωσης δικτύου Τ/Θ, καθώς και παρεμβάσεις εκσυγχρονισμού και βελτίωσης	2023
		2.2 Άλλες δράσεις συμπλήρωσης δικτύου Τ/Θ, καθώς και παρεμβάσεις εκσυγχρονισμού και βελτίωσης	2022-2026
		3.1 Εθνικό Σχέδιο Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης – Master Plan*	2020
2. Κοινωνική συνοχή και οικονομική ανάπτυξη (Μετάβαση σε νέο παραγωγικό μοντέλο)	2α. Τηλεεξόρυξη και υλοποίηση ΔΑΜ	3.2 Σχεδιασμός και ενεργοποίηση Ειδικού Μεταβατικού Προγράμματος*	2020
		3.3 Ανάθεση μελέτης σκοπιμότητας για την ανάπτυξη της Ζώνης Κανονισίας στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας*	2020
		3.4 Ανοιχτή πρόσκληση για την υποβολή μη δεσμευτικών επενδυτικών προτάσεων και αναπτυξιακών σχεδίων από φορείς εκτός δημοσίου τομέα*	2021
		3.5 Υιοθέτηση αναθεωρημένων κατευθύνσεων περιφερειακών ενισχύσεων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τις επηρεαζόμενες περιοχές*	2021
		3.6 Κατάρτιση-διαβούλευση και έγκριση Εδαφικών Σχεδίων Δίκαιης Μετάβασης (ΕΣΔΜ) και Προγράμματος ΔΑΜ & ΣΜΠΕ	2021
		3.7 Ενεργοποίηση-υλοποίηση δράσεων ΠΔΑΜ	
		Ενίσχυση και πρόωπιση επιχειρηματικότητας	
		Ενεργειακή μετάβαση - κλιματική ουδετερότητα	
		Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία	2022-2029
		Δίκαιη εργασιακή μετάβαση και ενδυνάμωση ανθρώπινου κεφαλαίου	
3. Διακυβέρνηση		Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας - Ευφρείς κοινότητες	
		3.8 Ενεργοποίηση-υλοποίηση 2 ^{ου} και 3 ^{ου} Πυλώνα ΜΑΜ	2022-2029
		4.1 Συγκρότηση Κυβερνητικής & Συντονιστικής Επιτροπής ΣΔΑΜ*	2019
		4.2 Σύσταση-συγκρότηση Τεχνικής Γραμματείας*	2020
		4.3 Σύσταση-συγκρότηση Τεχνικής Επιτροπής ΣΔΑΜ (ΤΕΣΔΑΜ)*	2020
		4.4 Σύσταση-συγκρότηση Αρχής Διαχείρισης ΠΔΑΜ	2021
		4.5 Σύσταση – συγκρότηση Επιτροπής Παρακολούθησης	2022
		4.6 Σύσταση και λειτουργία Παρατηρητηρίου Δίκαιης Μετάβασης	2022
		4.7 Σύσταση – συγκρότηση SPV και θυγατρικής «Εργατία Οδός Α.Ε»	2021
		4.8 Υποστήριξη Δικαιούχων	2022-2029
4.9 Υποστήριξη επενδυτικών σχεδίων (ΤΕΣΔΑΜ-Enterprise Greece – Ελληνική Αναπτυξιακή Τρόπεζα)	2022-2029		

Υπόμνημα

Στάδιο I: Σχεδιασμός

Στάδιο II: Υλοποίηση

* Ολοκληρωμένη ενέργεια

Γ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΔΙΜ ΝΗΣΩΝ

Παράρτημα

(Το Παράρτημα του Εδαφικού Σχέδιου Δίκαιης Μετάβασης Νήσων Βόρειου και Νότιου Αιγαίου και Κρήτης αποτελεί υποστηρικτικό, συνοδευτικό κείμενο του ανωτέρω κειμένου που καταρτίστηκε στη βάση των απαιτήσεων της πρότασης του Ευρωπαϊκού Κανονισμού, χωρίς να έχει δεσμευτικό χαρακτήρα)

2. Συνοπτική περιγραφή της διαδικασίας μετάβασης και προσδιορισμός των εδαφών του κράτους μέλους που επηρεάζονται αρνητικά σε μεγαλύτερο βαθμό

Ευρωπαϊκά σχέδια και περιβαλλοντική στρατηγική

Κατάλογος κυριότερων κειμένων Ευρωπαϊκής πολιτικής που διέπουν τη δίκαιη μετάβαση των νήσων του Αιγαίου και της Κρήτης:

- Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη και επίτευξη οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής - Ευρώπη 2020
- Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης
- Συμφωνία των Παρισίων
- Ευρωπαϊκό πλαίσιο για την ενέργεια και το κλίμα για το 2030
- Ευρωπαϊκός Κανονισμός για τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης και της Δράσης για το Κλίμα
- Ευρωπαϊκό όραμα κλιματικής ουδετερότητας
- Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία
- Δέσμη μέτρων «Καθαρή ενέργεια για όλους τους Ευρωπαίους»
- Επενδυτικό σχέδιο «Βιώσιμη Ευρώπη»/ Επενδυτικό σχέδιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας
- Ευρωπαϊκός Κανονισμός για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999
- Ευρωπαϊκή στρατηγική βιοποικιλότητας για το 2030
- Ευρωπαϊκή Ατζέντα Δεξιοτήτων
- Καθαρός πλανήτης για όλους
- Μακροχρόνια στρατηγική για το 2050
- Κοινή γεωργική πολιτική
- Πλαίσιο πολιτικής της ΕΕ για το κλίμα και την ενέργεια (2020 έως 2030)
- Ευρωπαϊκό ενεργειακό πρόγραμμα ανάκαμψης (ΕΕΠΑ)
- Οδηγία 2009/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, σχετικά με τη γεωλογική αποθήκευση διοξειδίου του άνθρακα (οδηγία CCS (δέσμευση και αποθήκευση άνθρακα))
- Οδηγία 2010/75/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Νοεμβρίου 2010, σχετικά με τις βιομηχανικές εκπομπές Οδηγία βιομηχανικών εκπομπών (οδηγία IED)

- Οδηγία 2018/2001/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Δεκεμβρίου 2018 για την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (οδηγία RED II)
- Οδηγία 2010/31/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Μαΐου 2010 για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων
- Ανακοίνωση σχετικά με μια νέα προσέγγιση για μια βιώσιμη γαλάζια οικονομία στην ΕΕ: Μετασχηματισμός της γαλάζιας οικονομίας της ΕΕ για ένα βιώσιμο μέλλον
- 2η Υπουργική Διακήρυξη της Ένωσης για τη Μεσόγειο για τη Βιώσιμη Γαλάζια Οικονομία

Νησιωτικές πρωτοβουλίες ΕΕ και σχετικοί στόχοι πολιτικής

Τον Μάιο του 2017, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μαζί με 14 κράτη μέλη, υπέγραψαν την "Πολιτική Διακήρυξη για την **Καθαρή Ενέργεια για τα Νησιά της ΕΕ**". Η Διακήρυξη γεννήθηκε από την αναγνώριση ότι τα νησιά και οι νησιωτικές περιοχές αντιμετωπίζουν ένα σύνολο ενεργειακών προκλήσεων και ευκαιριών λόγω των γεωγραφικών και κλιματολογικών συνθηκών τους. Ο στόχος της πρωτοβουλίας είναι η αξιοποίηση αυτών των ευκαιριών ώστε οι ευρωπαϊκές νησιωτικές κοινότητες να αναδειχθούν σε ηγέτες στην μετάβαση στην καθαρή ενέργεια για την Ευρώπη και πέραν αυτής. Στην πρωτοβουλία συμμετέχουν 51 νησιά τα οποία συνδράμει σχετική γραμματεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, παρέχοντας τεχνική υποστήριξη, δραστηριότητες ανάπτυξης ικανοτήτων και ευκαιρίες δικτύωσης.

Η **Πρωτοβουλία «Εξυπνα Νησιά»** αποτελεί μια προσπάθεια των νησιωτικών αρχών της Ευρώπης για την ανάδειξη της δυναμικής των νησιών στα πεδία της τεχνολογικής, κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής καινοτομίας. Η Πρωτοβουλία προτάσσει ολοκληρωμένες «έξυπνες» λύσεις που αξιοποιούν τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας για την αντιμετώπιση εγγενών προβλημάτων των νησιών και την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης με στόχο την ευημερία των τοπικών κοινωνιών. Σε αυτήν συμμετέχουν πάνω από 200 νησιά από 15 κράτη μέλη.

Το **Σύμφωνο των Δημάρχων** ξεκίνησε το 2008 στην Ευρώπη με τη φιλοδοξία να συγκεντρώσει τοπικές κυβερνήσεις που δεσμεύονται να επιτύχουν και να υπερβούν τους στόχους της ΕΕ για το κλίμα και την ενέργεια. Οι υπογράφουσες αρχές δεσμεύονται να υποστηρίξουν την υλοποίηση του στόχου μείωσης των αερίων θερμοκηπίου της ΕΕ για το 2030 και την υιοθέτηση κοινής προσέγγισης για το μετριασμό και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, υποβάλλοντας ένα Σχέδιο Δράσης για την Αειφόρο Ενέργεια και το Κλίμα (SECAP) που περιγράφει τις βασικές δράσεις που σκοπεύουν να αναλάβουν. Έχοντας υπερβεί τους αρχικούς τις στόχους σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, σήμερα η πρωτοβουλία συγκεντρώνει περισσότερες από 10.000 τοπικές και περιφερειακές αρχές σε 61 χώρες, αντλώντας από τα πλεονεκτήματα ενός παγκόσμιου κινήματος πολλών ενδιαφερομένων και την τεχνική και μεθοδολογική υποστήριξη που προσφέρουν τα ειδικά γραφεία. Το Σύμφωνο έχουν υπογράψει 32 νησιωτικοί Δήμοι από όλη την Ελλάδα, 23 εκ των οποίων ανήκουν στις περιφέρειες Βόρειου και Νότιου Αιγαίου και Κρήτης..

Την υλοποίηση των εθνικών και ενωσιακών στόχων για βιώσιμη ανάπτυξη στα νησιά, υποστηρίζει και η Αστική, Μη-Κερδοσκοπική εταιρεία των νησιωτικών ΟΤΑ α' και β βαθμού **ΔΑΦΝΗ**, που αριθμεί 54 μέλη. Το ΔΑΦΝΗ λειτουργεί ως επίσημος φορέας προώθησης του Συμφώνου των Δημάρχων στην Ελλάδα, συντονίζει την Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία «Εξυπνα Νησιά» και συμμετέχει σε πλήθος εθνικών και ευρωπαϊκών έργων προς όφελος των μελών του.

Με πρότυπο το **Σύμφωνο των Δημάρχων** και με πρωτοβουλία των Ευρωπαϊκών νησιωτικών Δήμων και Περιφερειών, το 2011 αναπτύχθηκε το Σύμφωνο των Νησιών. Αναγνωρίζοντας τις ιδιαιτερότητες των νησιωτικών περιοχών, πολλές εκ των οποίων χαρακτηρίζονται από ευπαθή οικοσυστήματα και αδύναμες τοπικές οικονομίες, το Σύμφωνο στοχεύει στην εφαρμογή βιώσιμων ενεργειακών δράσεων προσαρμοσμένων στις νησιωτικές ανάγκες. Πλέον, το Σύμφωνο των Νησιών αριθμεί 117 συμμετοχές

νησιών, μεταξύ των οποίων 27 ελληνικοί νησιωτικοί Δήμοι (30 νησιά) καθώς και 3 νησιωτικές Περιφέρειες.

Εθνικά σχέδια και περιβαλλοντική στρατηγική

Κατάλογος κυριότερων κειμένων εθνικής και περιφερειακής πολιτικής που διέπουν τη δίκαιη μετάβαση των νήσων του Αιγαίου και της Κρήτης:

- Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα
- Μακροχρόνια στρατηγική για το 2050
- Εθνικό Πρόγραμμα Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης 2020 – 2029
- Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2021 – 2025
- Δεκαετές Πρόγραμμα Ανάπτυξης του ΕΣΜΗΕ περιόδου 2021-2030
- Σχέδιο Ανάπτυξης Δικτύου 2021-2025, ΔΕΔΔΗΕ
- ΠΕΠ Β. Αιγαίου: Κείμενα Στρατηγικής Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου για την Προγραμματική Περίοδο 2021- 2023
- ΠΕΠ Κρήτης: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κρήτης 2020-2023, Στρατηγικός Σχεδιασμός

2.1. Διαδικασία και χρονοδιάγραμμα μετάβασης

Η διασύνδεση των αυτόνομων συστημάτων με το ηπειρωτικό σύστημα σχεδιάζεται και υλοποιείται από τον ΑΔΜΗΕ, βάσει του Δεκαετούς Προγράμματος Ανάπτυξης (ΔΠΑ) του ΕΣΜΗΕ που εκπονείται και δημοσιεύεται από τον Διαχειριστή ετησίως.

Όσον αφορά τα νησιά του Αιγαίου και της Κρήτης, βρίσκονται σε εξέλιξη οι διασυνδέσεις των Κυκλάδων και της Κρήτης οι οποίες λαμβάνουν χώρα σε τέσσερις και δύο φάσεις αντίστοιχα.

Στην Κρήτη, το Δεκέμβριο του 2020 ηλεκτρίστηκε η «μικρή» διασύνδεση, Κρήτης-Πελοποννήσου, σηματοδοτώντας την περάτωση της πρώτης φάσης του έργου, συνολικού προϋπολογισμού €1,1 δισ., το οποίο αναμένεται να ολοκληρωθεί το 2023, με τη σύνδεση Κρήτης-Αττικής.

Στις Κυκλάδες έχουν ήδη υλοποιηθεί οι τρεις πρώτες φάσεις, κόστους €439 εκατ., οι οποίες περιλαμβάνουν αντίστοιχα τη σύνδεση της Σύρου με το Λαύριο καθώς και με τα νησιά Πάρο, Μύκονο και Τήνο, τη σύνδεση της Πάρου με τη Νάξο και της Νάξου με τη Μύκονο, και τη δεύτερη σύνδεση του Λαυρίου με τη Σύρο, ενώ δρομολογείται η τέταρτη φάση, ύψους €386 εκατ., η οποία αφορά τα νησιά Σαντορίνη, Μήλο, Φολέγανδρο και Σέριφο.

Στο Σχέδιο ανάπτυξης Δικτύου (ΣΑΔ) του ΔΕΔΔΗΕ (2021-2025), στην τέταρτη φάση της διασύνδεσης των Κυκλάδων συμπεριλαμβάνονται πέντε ακόμα έργα σύνδεσης Σεριφου με Σίφνο (2025) και Κύθνο (2027), Νάξου με Δονούσα (2027) και Αμοργό (2028) και Θήρας με Ανάφη (2028). Το ΣΑΔ προβλέπει ακόμα τη διασύνδεση Ικαρίας-Σάμου (2026) ενώ προτείνει και τη διασύνδεση Αγαθονησίου-Σάμου στο Βόρειο Αιγαίο, καθώς και τη διασύνδεση Ρόδου με Σύμη και Λειψών με Αρκιούς και Πάτμο στα Δωδεκάνησα.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται το χρονοδιάγραμμα των ηλεκτρικών διασυνδέσεων των ΗΣ ΜΑΝ Βορείου Αιγαίου, Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης, βάσει του ΔΠΑ του ΕΣΜΗΕ (2021-2030).

Πίνακας 1: Χρονοδιάγραμμα ηλεκτρικών διασυνδέσεων ΗΣ ΜΔΝ

Διασύνδεση	Περιοχή	Ηλεκτρικό Σύστημα ΜΔΝ	Νησί	Μονάδες Παραγωγής	Εγκατεστημένη Ισχύς (MW)	
2023 / 2024	Κρήτη	Κρήτη	Κρήτη	Αεριοστρόβιλος Λινοπεραμάτων Αεριοστρόβιλος Αθερινόλακκου ΑΗΣ Χανίων	819,42	
		Γαύδος	Γαύδος	ΤΣΠ Γαύδου	0,43	
	Κυκλάδες	Θήρα	Θήρα Θηρασιά	ΑΣΠ Θήρας -	80,19	
		Μήλος	Μήλος Κίμωλος	ΑΣΠ Μήλου -	22,98	
		Σίφνος	Σίφνος	ΤΣΠ Σίφνου	11,48	
		Κύθνος	Κύθνος	ΤΣΠ Κύθνου	7,20	
		Αμοργός	Αμοργός	ΤΣΠ Αμοργού	6,20	
		Σέριφος	Σέριφος	ΤΣΠ Σερίφου	6,69	
		Ανάφη	Ανάφη	ΤΣΠ Ανάφης	1,15	
		Δονούσα	Δονούσα	ΤΣΠ Δονούσας	0,99	
Αγαθονήσι		Αγαθονήσι	ΤΣΠ Αγαθονησίου	0,64		
2027 / 2028	Δωδεκάνησα	Αρκιοί	Αρκιοί Μαράθι	ΤΣΠ Αρκιών -	0,41	
		Αστυπάλαια	Αστυπάλαια	ΤΣΠ Αστυπάλαιας	5,10	
		Πάτμος	Πάτμος	ΤΣΠ Πάτμου	8,93	
		Κάρπαθος	Κάρπαθος Κάσος	ΑΣΠ Καρπάθου -	19,05	
		Κως - Κάλυμνος	Κως	ΑΣΠ Κω	-	138,74
			Ψέριμος	-	-	
			Γυαλί	-	-	
			Κάλυμνος	ΑΣΠ Καλύμνου	-	
			Λέρος	-	-	
			Λειψοί	-	-	
	Τέλενδος	-	-			
	Νίσυρος	-	-			
	Τήλος	-	-			
	Μεγίστη	Μεγίστη	ΤΣΠ Μεγίστης	1,64		
	Βόρειο Αιγαίο	Ρόδος	Ρόδος	ΑΗΣ Ρόδου ΑΗΣ Καταβιάς -	326,96	
Χάλκη		-	-			
Σύμη		Σύμη	ΤΣΠ Σύμης	8,60		
Λέσβος		Λέσβος Μεγαλονήσι	ΑΣΠ Λέσβου -	102,60		
Ικαρία		Ικαρία	ΤΣΠ Ικαρίας	20,02		
Αγ. Ευστράτιος		Αγ. Ευστράτιος	ΤΣΠ Αγίου Ευστρατίου	0,84		
Λήμνος		Λήμνος	ΑΣΠ Λήμνου	26,15		
Σάμος		Σάμος Φούρνοι Θύμαινα	ΑΣΠ Σάμου - -	49,63		
Χίος		Χίος Οινούσσειες Ψαρά	ΑΣΠ Χίου - -	77,78		

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Δεκαετές Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2021-2030 – ΑΔΜΗΕ), (Μηνιαία Δελτία ΑΠΕ και Θερμικής Παραγωγής στα Μη Διασυνδεδεμένα Νησιά – ΔΕΔΔΗΕ)

Βάσει στοιχείων του ΑΔΜΗΕ και στόχων του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα, εκτιμάται και στοχεύεται σταδιακή κλιμάκωση της εγκατεστημένης ισχύος ΑΠΕ στις νησιωτικές περιοχές, όπως παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 2: Εκτίμηση διαχρονικής εξέλιξης εγκατεστημένης ισχύος ΑΠΕ

Διασύνδεση	Περιοχή	Εγκατεστημένη ισχύς ΑΠΕ (MW)											
		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Διαφορά
Διασ/μένες	Β Κυκλάδες	48,2	48,2	48,2	48,2	48,2	48,2	54,1	60,1	66,1	72,1	78,1	29,9
	Κρήτη	296,0	318,0	356,0	381,0	381,0	451,0	478,0	532,0	587,0	641,0	694,0	398,0
2023 / 2024	ΝΔ Κυκλάδες	6,2	6,2	6,2	6,2	6,2	6,2	14,0	28,3	33,0	37,6	42,2	36,0
	2027 / 2028	Δωδεκάνησα	105.4	130.4	155.2	155.2	155.2	155.2	168.9	196.3	223.7	244.6	258.5
2028 / 2029	Βόρειο Αιγαίο	64.0	73.7	95.0	106.3	106.3	106.3	114.1	129.7	145.3	160.9	176.5	118.2

Πηγή: επεξεργασία στοιχείων από (Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα), (δεδομένα ΑΔΜΗΕ)

2.2. Προσδιορισμός επηρεαζόμενων εδαφών

Το πλήθος των απασχολούμενων στους ηλεκτροπαραγωγικούς σταθμούς των ΗΣ ΜΔΝ, διακρινόμενο σε τακτικό προσωπικό, 2μηνους και 8μηνους συμβασιούχους και εργολάβους, βάσει στοιχείων της ΔΕΗ, αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 3: Απασχολούμενοι στους ηλεκτροπαραγωγικούς σταθμούς των ηλεκτρικών συστημάτων ΜΔΝ, 2020

Διασύνδεση	Περιοχή	Ηλεκτρικό Σύστημα	Νησί	Σταθμοί	Τακτικό προσωπικό (FTE)	2μηνα (FTE)	8μηνα (FTE)	Εργολάβοι (FTE)	Σύνολο (FTE)		
2023 / 2024	Κρήτη	Κρήτης	Κρήτη	ΑΗΣ Λινοπεραμάτων	234	3	26	0	263		
				ΑΗΣ Αθερινόλακκου	92	2	23	0	117		
				ΑΗΣ Χανίων	101	0	1	0	102		
				Γαύδος	ΤΣΠ Γαύδου	2	0	1	0	3	
	ΝΔ Κυκλάδες			Θήρας	Θήρα	ΑΣΠ Θήρας	25	1	2	6	34
				Μήλου	Μήλος	ΑΣΠ Μήλου	26	1	2	5	34
				Σίφνου	Σίφνος	ΤΣΠ Σίφνου	19	0	0	0	19
				Κύθνου	Κύθνος	ΤΣΠ Κύθνου	9	0	1	0	10
				Αμοργού	Αμοργός	ΤΣΠ Αμοργού	9	0	2	3	14
				Σερίφου	Σέριφος	ΤΣΠ Σερίφου	9	0	4	0	13
2027 / 2028	Δωδεκάνησα			Ανάφης	Ανάφη	ΤΣΠ Ανάφης	3	0	0	3	
				Δονούσας	Δονούσα	ΤΣΠ Δονούσας	2	0	0	0	2
				Αγαθονησίου	Αγαθονήσι	ΤΣΠ Αγαθονησίου	2	0	1	0	3
				Αρκίων	Αρκιοί	ΤΣΠ Αρκίων	1	0	1	0	2
				Αστυπάλαιας	Αστυπάλαια	ΤΣΠ Αστυπάλαιας	8	0	3	5	16
				Πάτμου	Πάτμος	ΤΣΠ Πάτμου	10	0	2	4	16
				Καρπάθου	Κάρπαθος	ΑΣΠ Καρπάθου	22	0	3	4	29
				Κω	Κως	ΑΣΠ Κω	42	0	2	12	56
					Κάλυμνος	ΑΣΠ Καλύμνου	21	0	5	2	28
				Μεγίστης	Μεγίστη	ΤΣΠ Μεγίστης	2	0	1	0	3

Διασύνδεση	Περιοχή	Ηλεκτρικό Σύστημα	Νησί	Σταθμοί	Τακτικό προσωπικό (FTE)	2μηνα (FTE)	8μηνα (FTE)	Εργολάβοι (FTE)	Σύνολο (FTE)
Βόρειο Αιγαίο	Ρόδου	Ρόδος	ΑΗΣ Σορωνής	143	0	9	0	152	
			ΑΗΣ Κατταβιάς	37	0	11	0	48	
	Σύμης	Σύμη	ΤΣΠ Σύμης	9	1	3	3	15	
	Λέσβου	Λέσβος	ΑΣΠ Λέσβου	38	1	6	16	61	
	Ικαρίας	Ικαρία	ΤΣΠ Ικαρίας	18	1	4	6	29	
	Αγ. Ευστρατίου	Αγ. Ευστράτιος	ΤΣΠ Αγ. Ευστρατίου	2	0	0	0	2	
	Λήμνου	Λήμνος	ΑΣΠ Λήμνου	17	0	7	16	40	
	Σάμου	Σάμος	ΑΣΠ Σάμου	30	1	4	10	45	
	Χίου	Χίος	ΑΣΠ Χίου	36	2	10	11	59	

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (ΔΕΗ)

2.3. Προσδιορισμός νησιών με συγκεκριμένες προκλήσεις

Κοινωνικοοικονομικές προκλήσεις και ανισότητες στα νησιά

Οι νησιωτικές περιοχές αντιμετωπίζουν σειρά κοινωνικοοικονομικών προκλήσεων που συνδιαμορφώνουν ένα καθεστώς παγιωμένων αναπτυξιακών ανισοτήτων. Οι κυριότερες από αυτές τις προκλήσεις αφορούν τη μείωση του πληθυσμού, τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα των οικονομιών τους, τη γεωγραφική απομόνωση και την πιθανή ύπαρξη γεωπολιτικής αστάθειας.

Μείωση πληθυσμού

Ως απόρροια της γεωγραφικής απομόνωσης και της ασθενούς οικονομίας, οι νησιωτικές περιοχές, με εξαίρεση όσες υποδέχονται σημαντική τουριστική κίνηση, κινδυνεύουν με σημαντική μείωση πληθυσμού. Το αυξημένο κόστος διαβίωσης, οι περιορισμένες ευκαιρίες απασχόλησης η κοινωνική απομόνωση, κ.α. οδηγούν τον τοπικό πληθυσμό να εγκαταλείψει τα εν λόγω νησιά και αποθαρρύνουν δυνητικούς κατοίκους. Με τη σειρά της, η μείωση του πληθυσμού επιβαρύνει περαιτέρω το πρόβλημα, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο ένα φαύλο κύκλο απαξίωσης των συνθηκών διαβίωσης, ειδικά για τα ακριτικά νησιά.

Την τελευταία δεκαετία, παρατηρείται σε επίπεδο χώρας μία τάση αποπληθυσμού, η οποία ξεκίνησε το 2011 με έναυσμα την οικονομική κρίση και συνεχίζει μέχρι σήμερα. Η τάση αυτή μπορεί να διακριθεί σε δύο φάσεις, η πρώτη μεταξύ 2011 και 2016 και χαρακτηριζόμενη από έντονη πληθυσμιακή μείωση, και η δεύτερη - φάση σταθεροποίησης - από το 2017 μέχρι σήμερα (βλ. πίνακες 27 και 28).

Συνολικά στις νησιωτικές περιοχές, περισσότερο επηρεαζόμενες από την τάση αποπληθυσμού εμφανίζονται οι Π.Ε. Λέσβου, Λήμνου, Ικαρίας και Σάμου της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και η Π.Ε. Λασιθίου στην Κρήτη.

Συγκεκριμένα, η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου επηρεάστηκε εντόνως κατά την πρώτη φάση, με μέση ετήσια μείωση μέχρι και 0,47%. Κατά τη δεύτερη φάση, παρότι τα στοιχεία δείχνουν πληθυσμιακή ανάκαμψη, η αύξηση του πληθυσμού χαρακτηρίζεται από τις τοπικές αρχές σε μεγάλο βαθμό πλασματική και αποδίδεται στη συγκυρία της δραματικής αύξησης των μεταναστευτικών ροών που εισέρχονται στη χώρα μέσω της Περιφέρειας, αρχής γενομένης το 2015, η οποία έχει οδηγήσει σε αντίστοιχη εισροή εργαζομένων σε συναφείς δραστηριότητες (π.χ. υπηρεσίες ασύλου, Μ.Κ.Ο., FRONTEX, Ύπατη Αρμοστεία). Συνεπώς, θεωρείται ότι η τάση αποπληθυσμού στην Περιφέρεια, στην πραγματικότητα, δεν έχει αντιστραφεί.

Αντίθετα, η Π.Ε. Λασιθίου εμφανίζει σταθερό ρυθμό ετήσιας μείωσης του πληθυσμού, κοντά στο 0,25%, καθ' όλη τη δεκαετία.

Οι υπόλοιπες νησιωτικές περιοχές έχουν παραμείνει εν πολλοίς ανεπηρέαστες από την τάση, διατηρώντας σταθερό πληθυσμό.

Σε υψηλότερο επίπεδο γεωγραφικής ανάλυσης, παρότι δεν υπάρχουν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, έχει γίνει κατανοητό από τη διαβούλευση με τις τοπικές αρχές ότι πολύ μικρά σε όρους πληθυσμού νησιά (<3000 κάτοικοι), κυρίως στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου αλλά και στο Νότιο Αιγαίο, έχουν υποστεί πληθυσμιακή μείωση κατά το πρώτο μισό της τελευταίας δεκαετίας, μία τάση που φαίνεται να έχει ανακοπεί την τελευταία πενταετία, κατά την οποία έχει επέλθει σχετική σταθεροποίηση.

Πίνακας 4: Διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού ανά περιοχή NUTS 3 για την περίοδο 2011-2016

Διασύνδεση	Περιοχή NUTS 2	Περιοχή NUTS 3	2011	2012	2013	2014	2015	2016	CAGR
2023 / 2024	Κρήτη	Ηράκλειο	307.717	309.131	309.743	310.361	310.784	311.096	0,18%
		Λασιθί	75.844	75.666	75.417	75.189	74.994	74.691	-0,25%
		Ρέθυμνο	86.284	86.684	86.829	86.997	87.150	87.260	0,19%
		Χανιά	157.299	157.886	158.096	158.342	158.585	158.765	0,15%
	Νότιο Αιγαίο	Κυκλάδες	127.285	127.413	127.304	127.368	127.206	127.045	-0,03%
		Δωδεκάνησα	206.698	207.367	207.348	207.434	207.659	207.746	0,08%
2027 / 2028	Βόρειο Αιγαίο	Λέσβος, Λήμνος	104.277	104.008	103.234	102.528	102.007	101.397	-0,47%
		Ικαρία, Σάμος	43.192	43.117	42.813	42.633	42.356	42.058	-0,44%
		Χίος	53.362	53.466	53.431	53.420	53.332	53.199	-0,05%
	Σύνολο χώρας		11.123.392	11.086.406	11.003.615	10.926.807	10.858.018	10.783.748	-0,52%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Population on 1 January by age group, sex and NUTS 3 region – Eurostat)

Πίνακας 5: Διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού ανά περιοχή NUTS 3 για την περίοδο 2017-2020

Διασύνδεση	Περιοχή NUTS 2	Περιοχή NUTS 3	2017	2018	2019	2020	CAGR
2023 / 2024	Κρήτη	Ηράκλειο	311.640	312.514	313.766	315.162	0,28%
		Λασιθί	74.463	74.210	74.006	73.758	-0,24%
		Ρέθυμνο	87.482	87.510	87.582	87.691	0,06%
		Χανιά	159.089	159.272	159.576	159.893	0,13%
Νότιο Αιγαίο	Κυκλάδες	126.958	126.857	126.786	126.829	-0,03%	
	Δωδεκάνησα	211.425	214.013	217.241	220.683	1,08%	
2027 / 2028	Βόρειο Αιγαίο	Λέσβος, Λήμνος	106.184	108.575	114.805	120.114	3,13%
		Ικαρία, Σάμος	43.523	46.222	48.238	49.961	3,51%
		Χίος	53.993	56.340	58.055	59.441	2,43%
	Σύνολο χώρας		10.768.193	10.741.165	10.724.599	10.718.565	-0,12%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Population on 1 January by age group, sex and NUTS 3 region – Eurostat)

Περιορισμένη ανταγωνιστικότητα οικονομίας

Τα νησιά ως επί των πλείστων δεν παρουσιάζουν πρόβλημα ανεργίας (βλ. πίνακα 29). Ιδιαίτερα οι Κυκλάδες εμφανίζουν εξαιρετικά χαμηλά ποσοστά ανεργίας, καταλαμβάνοντας 8 από τις 9 τελευταίες θέσεις μεταξύ των νησιών του Αιγαίου και της Κρήτης.

Ωστόσο, στον αντίποδα βρίσκεται η Κρήτη, όπου η ΠΕ Λασιθίου εμφανίζει 50% υψηλότερη ανεργία από τον εθνικό μέσο όρο και οι Π.Ε. Ρεθύμνου και Ηρακλείου 20% και 10% αντίστοιχα.

Πίνακας 6: Ποσοστό ανεργίας ανά Περιφερειακή Ενότητα, 2017

Διασύνδεση	Περιοχή	Περιφερειακή Ενότητα	Ανεργία (%)
2023 / 2024	Διασυνδεδεμένες	Π.Ε. Ανδρου	6,8
		Π.Ε. Μυκόνου	6,6
		Π.Ε. Πάρου	6,3
		Π.Ε. Σύρου	11,1
		Π.Ε. Τήνου	8,0
	Κρήτη	Π.Ε. Ηρακλείου	21,8
		Π.Ε. Λασιθίου	31,1
		Π.Ε. Ρεθύμνου	24,9
		Π.Ε. Χανίων	17,3
		ΝΔ Κυκλάδες	Π.Ε. Θήρας
Π.Ε. Κέα - Κύθνου	3,0		
Π.Ε. Μήλου	2,6		
Π.Ε. Νάξου	9,4		
2027 / 2028	Δωδεκάνησα		Π.Ε. Καλύμνου
		Π.Ε. Καρπάθου	12,5
		Π.Ε. Κω	8,8
		Π.Ε. Ρόδου	10,7
	Βόρειο Αιγαίο	Π.Ε. Ικαρίας	19,2
		Π.Ε. Λέσβου	22,8
		Π.Ε. Λήμνου	20,4
		Π.Ε. Σάμου	15,7
		Π.Ε. Χίου	14,2

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Population on 1 January by age group, sex and NUTS 3 region – Eurostat), (Employment (thousand persons) by NUTS 3 regions – Eurostat), (Μόνιμος Πληθυσμός, κατά ομάδες ηλικιών και κατάσταση ασχολίας. Περιφερειακές Ενότητες – ΕΛΣΤΑΤ)

Παρά τη χαμηλή ανεργία, οι οικονομίες των νησιών παρουσιάζουν εν γένει χαμηλή κατά κεφαλήν ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (βλ. πίνακα 30).

Τις χαμηλότερες επιδόσεις έχουν σταθερά την τελευταία δεκαετία τα νησιά του Βορείου Αιγαίου (Π.Ε. Λέσβου, Λήμνου, Ικαρίας, Σάμου και Χίου), με έως 30% χαμηλότερη κατά κεφαλήν ΑΠΑ από τον εθνικό μέσο όρο.

Εξάιρεση αποτελεί η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, όπου οι Κυκλάδες ξεπερνούν κατά 30% τον εθνικό μέσο όρο, ενώ τα Δωδεκάνησα τον πλησιάζουν.

Πίνακας 7: Διαχρονική εξέλιξη κατά κεφαλήν ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (σε €)

Διασύνδεση	Περιοχή NUTS 2	Περιοχή NUTS 3	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
2023 / 2024	Κρήτη	Ηράκλειο	15.561	13.585	12.063	11.901	12.060	12.038	11.815	12.217
		Λασιθί	15.135	13.272	12.792	12.873	13.277	13.766	13.050	13.777
		Ρεθύμνο	14.253	13.007	11.926	11.708	11.823	12.073	11.720	12.245
		Χανιά	15.612	14.061	13.190	12.132	12.546	12.733	12.238	12.827
Νότιο Αιγαίο	Κυκλάδες	Κυκλάδες	23.100	20.590	18.095	19.302	18.975	19.188	18.906	19.143
		Δωδεκάνησα	16.767	15.358	14.790	13.740	14.090	14.294	13.450	13.830
2027 / 2028	Βόρειο Αιγαίο	Λέσβος, Λήμνος	13.965	12.852	11.656	11.689	11.616	11.570	10.757	10.724
		Ικαρία, Σάμος	14.334	12.957	11.618	11.624	11.375	11.039	10.849	10.191
		Χίος	13.932	12.907	12.332	10.918	10.945	10.694	10.490	10.110
Σύνολο χώρας			17.951	16.381	15.299	14.613	14.498	14.473	14.295	14.647

Την ΑΠΑ καθορίζει σε μεγάλο βαθμό η ένταση των τουριστικών δραστηριοτήτων, καθώς η απουσία οικονομιών κλίμακας και οι λοιποί περιορισμοί του νησιωτικού χαρακτήρα, συχνά οδηγούν σε άμεση εξάρτηση της τοπικής οικονομίας από την ανάπτυξη του τουριστικού τομέα. Η σχέση αυτή, όπως αποτυπώνεται στην συμμετοχή των υπηρεσιών εστίασης και παροχής καταλύματος – που αποτελούν τον πυρήνα του τουριστικού τομέα – στον κύκλο εργασιών των Περιφερειακών Ενοτήτων, αποτελεί την ειδοποιό διαφορά μεταξύ των πλέον τουριστικών προορισμών των Δωδεκανήσων, Ρόδου και Κω, και των νησιών του Βορείου Αιγαίου, και εξηγεί το μεταξύ τους χάσμα οικονομικής ευρωστίας (βλ. πίνακα 31).

Πίνακας 8: Συμμετοχή Τουριστικών Καταλυμάτων και Εστίασης στον κύκλο εργασιών των Περιφερειακών Ενοτήτων, 2017

Διασύνδεση	Περιοχή	Περιφερειακή Ενότητα	Συμμετοχή τουριστικών καταλυμάτων (%)	Συμμετοχή εστίασης (%)
Διασυνδεδεμένα	Β Κυκλάδες	Π.Ε. Ανδρου	6,3	11,5
		Π.Ε. Μυκόνου	7,9	20,3
		Π.Ε. Πάρου	14,9	13,2
		Π.Ε. Σύρου	2,2	3,7
		Π.Ε. Τήνου	8,3	15,0
2023 / 2024	Κρήτη	Π. Κρήτης	9,0	3,9
	ΝΔ Κυκλάδες	Π.Ε. Θήρας	31,6	11,4
		Π.Ε. Κέας - Κύθνου	5,4	4,2
		Π.Ε. Μήλου	14,7	13,5
		Π.Ε. Νάξου	6,9	11,5
2027 / 2028	Δωδεκάνησα	Π.Ε. Καλύμνου	1,4	7,0
		Π.Ε. Καρπάθου	6,6	15,6
		Π.Ε. Κω	36,7	5,7
		Π.Ε. Ρόδου	27,8	5,3
	Βόρειο Αιγαίο	Π.Ε. Ικαρίας	6,3	11,7
		Π.Ε. Λέσβου	0,7	6,7
		Π.Ε. Λήμνου	1,1	6,9
		Π.Ε. Σάμου	15,2	9,0
		Π.Ε. Χίου	3,0	8,2

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (στατιστικό Μητρώο Επιχειρήσεων, 2017 – ΕΛΣΤΑΤ)

Η πρωτοβουλία Greco Islands

Οι συγκεκριμένοι στόχοι της πρωτοβουλίας, όπως καταγράφονται στη διακήρυξη των μελών της, είναι οι εξής:

- Επίτευξη κατ' ελάχιστον 60% διείσδυση ΑΠΕ στην τελική κατανάλωση ενέργειας μέχρι το 2030.
- Μετασχηματισμός των ηλεκτρικών δικτύων σε έξυπνα δίκτυα μέχρι το 2030.
- Προώθηση της αποκλειστικής χρήσης ηλιακής ενέργειας για τη θέρμανση του νερού χρήσης στα τουριστικά καταλύματα μέχρι το 2027.
- Πλήρης αντικατάσταση του στόλου ενοικιαζόμενων οχημάτων κι μέσωσων μαζικής μεταφοράς με ηλεκτροκίνητα οχήματα μέχρι το 2027.
- Μετασχηματισμός των νησιών σε εδάφη μηδενικών στερεών αποβλήτων με στροφή προς την κυκλική οικονομία μέχρι το 2027.
- Προώθηση της βιώσιμης διαχείρισης λυμάτων με παράλληλη απαγόρευση της απόρριψης ακατέργαστων λυμάτων στη θάλασσα μέχρι το 2027.

- Μείωση της λειψυδρίας με εφαρμογή αντισυμβατική και έξυπνης διαχείρισης υδάτινων πόρων μέχρι το 2027.
- Διατήρηση του διακριτού φυσικού κεφαλαίου και της βιοποικιλότητας, προωθώντας μηδενικές επιπτώσεις σε οικοτόπους τοπικών ειδών, σε αντιστοίχιση με τους στόχους διατήρησης των περιοχών NATURA.
- Διατήρηση του διακριτού τοπικού πολιτισμικού κεφαλαίου και των τοπιών προϊόντων διατροφής, με παράλληλη επίτευξη κατ' ελάχιστον το 50% του φαγητού που θα σερβίρεται και θα καταναλώνεται σε τουριστικά καταλύματα και εστιατόρια να προέρχεται από οργανικά-φυσικά προϊόντα.
- Προώθηση ευρυζωνικού δικτύου υπερυψηλών ταχυτήτων μέχρι το 2027, για την προσέλκυση ψηφιακών νομάδων και βιώσιμου τουρισμού καθ' όλο το έτος.
- Άρση της απομόνωσης μέσω της δημιουργίας ενός αξιόπιστου και λειτουργικού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους δικτύου θαλάσσιων συγκοινωνιών δημόσιας υπηρεσίας.

Τα νησιά που συμπεριλαμβάνονται στην πρωτοβουλία Greco Islands και ανήκουν στις περιοχές παρέμβασης του ΕΣΔιΜ νήσων Αιγαίου και Κρήτης παρουσιάζονται στον πίνακα 22.

Πίνακας 9: Πληθυσμιακά μικρά νησιά Αιγαίου και Κρήτης (Greco Islands)

Διασύνδεση	Περιοχή	Νησί	Πληθυσμός	
Χωρίς αναμενόμενη ή με υπό εξέταση διασύνδεση	Κρήτη	Γαύδος	152	
		Αστυπάλαια	1.270	
	Δωδεκάνησα	Σύμη	3.070	
		Μεγίστη	496	
		Αγαθονήσι	186	
		Αρκιοί	44	
		Μαράθι	5	
	Βόρειο Αιγαίο	Άγιος Ευστράτιος	249	
	2027/2028	Δωδεκάνησα	Κάσος	1.070
			Χάλκη	702
			Ψέριμος	80
			Γυαλί	21
		Βόρειο Αιγαίο	Λειψοί	784
			Τέλενδος	94
Νίσυρος			1.003	
Τήλος			829	
Οινούσες			796	
Ψαρά			412	
2023/2024 και διασυνδεδεμένα	ΝΔ Κυκλάδες	Φούρνοι	1.343	
		Θύμαινα	136	
		Αμοργός	1.950	
		Ανάφη	294	
		Δονούσα	167	
		Θηρασιά	319	
		Κέα	2.417	
	Β Κυκλάδες	Κύθνος	1.436	
		Κίμωλος	910	
		Σέριφος	1.378	
Β Κυκλάδες	Σίφνος	2.543		
	Ηράκλεια	151		
	Αντίπαρος	1.211		
		Σχοινούσα	211	

Διασύνδεση	Περιοχή	Νησί	Πληθυσμός
		Ίος	2.030
		Σίκινος	260
		Κουφονήσι	366
		Φολέγανδρος	780

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Population on 1 January by age group, sex and NUTS 3 region – Eurostat)

3. Αξιολόγηση των προκλήσεων που παρουσιάζει η μετάβαση για καθένα από τα προσδιορισθέντα εδάφη

3.1. Εκτίμηση του κοινωνικοοικονομικού αντίκτυπου της μετάβασης

Παρακάτω παρουσιάζεται ο κύκλος εργασιών των τριών τομέων ενδιαφέροντος για τη μετάβαση των νησιωτικών οικονομιών, της ενέργειας, του τουρισμού, και της γαλαζίας οικονομίας, ανά περιοχή NUTS3. Είναι εμφανές ότι ο τομέας της ενέργειας είναι περισσότερο ανεπτυγμένος στην Κρήτη, και ειδικότερα στην ΠΕ Ηρακλείου. Τη μεγαλύτερη τουριστική δραστηριότητα έχουν τα Δωδεκάνησα, ακολουθούμενα από τις Κυκλάδες και την ΠΕ Ηρακελείου, ενώ η γαλαζία οικονομία έχει τα μεγαλύτερα έσοδα στα Χανιά, με τα Δωδεκάνησα να ακολουθούν στη δεύτερη θέση με διαφορά.

Πίνακας 10: Κύκλος εργασιών των τομέων της ενέργειας, του τουρισμού και της γαλαζίας οικονομίας, 2017

Διασύνδεση	Περιοχή NUTS 3	Κύκλος εργασιών (σε εκατ. €)		
		Ενέργεια	Τουρισμός	Γαλαζία Οικονομία
2023 / 2024	Ηράκλειο	54,1	702,5	29,9
	Λασιθί	4,9	265,1	3,9
	Ρέθυμνο	7,0	296,2	0,2
	Χανιά	7,7	455,3	182,8
	Κυκλάδες	2,4	997,3	21,5
2027 / 2028	Δωδεκάνησα	2,5	1.229,7	46,5
	Λέσβος, Λήμνος	1,7	86,6	8,0
	Ικαρία, Σάμος	4,6	69,1	0,1
	Χίος	3,1	41,4	3,8

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Στατιστικό μητρώο επιχειρήσεων, 2017 - ΕΛΣΤΑΤ)

Σημείωση: Ο τομέας της ενέργειας αφορά τη δραστηριότητα παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού. Ο τομέας του τουρισμού αποτελείται από τις δραστηριότητες παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης. Η γαλαζία οικονομία συμπεριλαμβάνει τις δραστηριότητες αλιείας, υδατοκαλλιέργειας, ναυπήγησης πλοίων και σκαφών, συλλογής, επεξεργασίας και παροχής νερού, επεξεργασίας λυμάτων, συλλογής αποβλήτων, επεξεργασίας και διάθεσης αποβλήτων, εξυγίανσης και άλλες υπηρεσίες για τη διαχείριση αποβλήτων, θαλάσσιων και ακτοπλοϊκών μεταφορών επιβατών και υποστήριξης προς τη μεταφορά. Οι υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες λαμβάνονται με συντηρητικά συντελεστή 20% που εκτιμάται ότι αφορά δραστηριότητες συναφείς με τις πλωτές μεταφορές.

Αντίστοιχη εικόνα παρουσιάζουν και ο αριθμός νομικών μονάδων, καθώς και το πλήθος των εργαζομένων στους εν λόγω κλάδους.

Πίνακας 11: Αριθμός νομικών μονάδων που δραστηριοποιούνται στους τομείς της ενέργειας, του τουρισμού και της γαλαζίας οικονομίας, 2017

Διασύνδεση	Περιοχή NUTS 3	Αριθμός νομικών μονάδων		
		Ενέργεια	Τουρισμός	Γαλαζία Οικονομία
2023 / 2024	Ηράκλειο	341	3.779	39
	Λασιθί	65	1.484	147
	Ρέθυμνο	75	1.830	36
	Χανιά	86	3.418	65

Διασύνδεση	Περιοχή NUTS 3	Αριθμός νομικών μονάδων		
		Ενέργεια	Τουρισμός	Γαλάζια Οικονομία
2027 / 2028	Κυκλάδες	33	6.849	445
	Δωδεκάνησα	28	5.310	240
	Λέσβος, Λήμνος	37	1.656	437
	Ικαρία, Σάμος	33	1.216	5
	Χίος	34	619	9

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Στατιστικό μητρώο επιχειρήσεων, 2017 - ΕΛΣΤΑΤ)

Πίνακας 12: Αριθμός εργαζομένων στους τομείς της ενέργειας, του τουρισμού και της γαλάζιας οικονομίας, 2017

Διασύνδεση	Περιοχή NUTS 3	Αριθμός εργαζομένων		
		Ενέργεια	Τουρισμός	Γαλάζια Οικονομία
2023 / 2024	Ηράκλειο	602	21.901	326
	Λασιθί	113	8.548	185
	Ρέθυμνο	142	9.928	39
	Χανιά	156	17.221	1.227
	Κυκλάδες	53	32.123	864
2027 / 2028	Δωδεκάνησα	58	36.303	731
	Λέσβος, Λήμνος	63	4.644	477
	Ικαρία, Σάμος	52	3.665	9
	Χίος	62	2.358	57

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Στατιστικό μητρώο επιχειρήσεων, 2017 - ΕΛΣΤΑΤ)

Πίνακας 13: Άμεσες, έμμεσες και επαγόμενες επιπτώσεις ανάπτυξης της πράσινης ενέργειας μέσω εκμετάλλευσης του δυναμικού ΑΠΕ

Διασύνδεση	Περιοχή NUTS 3	Ισχύς (MW)	Έσοδα (σε εκατ. €/έτος)	Παραγόμενο προϊόν		Θέσεις εργασίας		Προστιθέμενη αξία	
				Κατασκευή (σε εκατ. €)	Λειτουργία (σε εκατ. €/έτος)	Κατασκευή (σε FTE)	Λειτουργία (σε FTE / έτος)	Κατασκευή (σε εκατ. €)	Λειτουργία (σε εκατ. €/έτος)
2023 / 2024	Κρήτη	398	29,5	133,5	6,2	1.403	89	62,5	3,8
	Κυκλάδες	66	4,9	19,9	1,0	209	14	9,4	0,6

Πίνακας 14: Ετήσιες επιπτώσεις ανάπτυξης βιώσιμου τουριστικού προϊόντος (έτος 2024)

Διασύνδεση	Περιοχή NUTS 3	Αφίξεις	Έσοδα (σε εκατ. €)	Ολικό παραγόμενο προϊόν (σε εκατ. €)	Ολική απασχόληση (σε FTE)	Ολική προστιθέμενη αξία (σε εκατ. €)
2023 / 2024	Ηράκλειο	44.126	30,0	50,6	677	25,5
	Λασιθί	14.958	10,2	14,6	196	7,3
	Ρέθυμνο	16.702	11,4	16,7	225	8,4
	Χανιά	24.890	17,0	27,2	364	13,8
	Κυκλάδες	37.378	28,0	42,0	562	21,2
2027 / 2028	Δωδεκάνησα	77.746	58,3	86,6	1.160	43,8
	Λέσβος, Λήμνος	2.628	1,2	1,8	25	0,9
	Ικαρία, Σάμος	4.196	1,9	3,0	40	1,5
	Χίος	1.210	0,6	0,9	12	0,4

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Στατιστικό μητρώο επιχειρήσεων, 2017 - ΕΛΣΤΑΤ)

Πίνακας 15: Εξέλιξη συνολικών αφίξεων σε καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου στις περιοχές μετάβασης

Διασύνδεση	Περιοχή NUTS 3	Συνολικές αφίξεις (σε χιλ.)					
		2015	2016	2017	2018	2019	CAGR (%)
2023 / 2024	Ηράκλειο	1.471,2	1.657,0	1.768,6	2.144,9	2.206,3	8,44
	Λασιότι	518,4	615,1	640,8	832,8	747,9	7,60
	Ρέθυμνο	486,7	549,2	684,3	885,6	835,1	11,41
	Χανιά	840,1	885,6	900,3	1.260,1	1.244,5	8,18
	Κυκλάδες	719,9	761,4	876,2	1.662,4	1.869,0	21,02
2027 / 2028	Δωδεκάνησα	2.491,4	2.539,9	2.822,5	3.856,7	3.887,3	9,31
	Λέσβος, Λήμνος	156,4	116,3	140,7	154,2	153,3	-0,39
	Ίκαρία, Σάμος	134,4	118,2	143,9	179,7	187,9	6,93
	Χίος	62,6	52,0	58,6	55,2	60,5	-0,66
	Σύνολο χώρας	18.478,7	18.996,4	20.936,3	26.718,8	27.063,8	3,89

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Αφίξεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου (πλην κάμπινγκ), κατά Περιφερειακή Ενότητα και Δήμο - ΕΛΣΤΑΤ)

3.2. Είδη προβλεπόμενων πράξεων

Κανονισμοί και εξελίξεις που διέπουν τον προσδιορισμό των πράξεων

Οι κανονισμοί και εξελίξεις που διέπουν τον προσδιορισμό των πράξεων είναι οι εξής:

- η απαίτηση του κανονισμού για περιγραφή του είδους των πράξεων που προβλέπεται να υλοποιηθούν και της προσδοκώμενης συμβολής τους στην άμβλυνση των επιπτώσεων της μετάβασης (παρ. 2, άρθρ. 7),
- η επιλεξιμότητα του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης όπως αποτυπώνεται στο Άρθρο 4 του Κανονισμού ΤΑΜ, καθώς και οι επιλεξιμότητες των άλλων δύο (2) πυλώνων χρηματοδότησης του Μηχανισμού Δίκαιης Μετάβασης (InvestEU, Δανειακή Διευκόλυνση Δημοσίου Τομέα), όπως αποτυπώνονται στα σχετικά σχέδια Κανονισμών,
- το γεγονός ότι οι πυλώνες Ειδικό Καθεστώς InvestEU και Δανειακή Διευκόλυνση Δημοσίου Τομέα του Μηχανισμού Δίκαιης Μετάβασης θα έχουν ευρύτερο γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής από ό,τι το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και θα στηρίζουν όχι μόνο τις επενδύσεις σε έργα στα εδάφη υπό μετάβαση, αλλά και εκτός των εν λόγω εδαφών, υπό την προϋπόθεση ότι τα έργα αυτά είναι καίριας σημασίας για τη μετάβαση στα εν λόγω εδάφη,
- οι δυνατότητες ανάπτυξης συνεργειών για τη χρηματοδότηση της υλοποίησης των απαιτούμενων δράσεων με άλλα προγράμματα και χρηματοδοτικά μέσα,
- οι προσδιορισθέντες 5 πυλώνες ανάπτυξης, όπως έχουν προσδιοριστεί στο Σχέδιο Δράσης (Master Plan) για τη Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση,
- η διαβούλευση με τις τοπικές κοινωνίες, καθώς και
- η εκδήλωση ενδιαφέροντος από φορείς (ιδιωτικούς και δημόσιους) για την υλοποίηση επενδύσεων.

Άξονες προτεραιότητας παρεμβάσεων

1. *Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας*, μέσω της δημιουργίας νέων ανταγωνιστικών επιχειρήσεων, δραστηριοτήτων και υποδομών, με στόχο μεταξύ άλλων τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, την ενσωμάτωση νέας γνώσης και τεχνολογίας και την ανάδειξη των πλεονεκτημάτων των επηρεαζόμενων περιοχών.

2. *Ενεργειακή μετάβαση - Κλιματική ουδετερότητα*, στην οποία περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, ο εκσυγχρονισμός των ενεργειακών υποδομών, η κατασκευή μονάδων παραγωγής εξοπλισμού ΑΠΕ και η ανάπτυξη ζωνών έρευνας και καινοτομίας στην ενέργεια (π.χ. δημιουργία κοιλάδας ενεργειακής

έρευνας και τεχνολογίας). Μέσω αυτών, επιδιώκεται η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, η βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης στην τελική κατανάλωση ενέργειας, καθώς και η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.

3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία με την υλοποίηση δράσεων αναγέννησης, απορρύπανσης και αποκατάστασης του εδάφους και δράσεων προσπελασιμότητας (αναπροσαρμογή της χρήσης), επιδιώκοντας τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, την προστασία και βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος και τη διατήρηση, αξιοποίηση, ανάδειξη και προβολή της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

4. *Δίκαιη εργασιακή μετάβαση και ενδυνάμωση ανθρωπίνου κεφαλαίου*, μέσω της αναβάθμισης των υπηρεσιών υγείας / πρόνοιας (πρωτοβάθμια/δευτεροβάθμια φροντίδα υγείας, βρεφονηπιακών σταθμών κ.λπ.) και των εκπαιδευτικών υποδομών, ώστε να εξασφαλιστεί η σύνδεση της ακαδημαϊκής έρευνας με την οικονομία, η ενσωμάτωση νέας γνώσης και καινοτομίας και η επανεκπαίδευση σε νέες δεξιότητες σε τομείς όπως οι ΑΠΕ, η βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης, οι περιβαλλοντικές αποκαταστάσεις και η διαχείριση απορριμμάτων και αποβλήτων, καθώς και σε βιομηχανικές ειδικότητες ανάλογα με τις νέες επενδύσεις που θα πραγματοποιηθούν.

5. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας – Ευφυείς κοινότητες , οι οποίες θα περιλαμβάνουν ένα συνεκτικό πλέγμα δράσεων/πράξεων με συγκεκριμένη αναπτυξιακή στρατηγική, με στόχο τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, την αξιοποίηση τοπικού εργατικού δυναμικού και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των τοπικών οικονομιών.

Προτεινόμενες δράσεις ανά κατηγορία παρέμβασης

Πίνακας 16: Ανάλυτική παρουσίαση προτεινόμενων δράσεων για την αντιμετώπιση της απόλυτης θέρσης εργασίας και του περιορισμού του γενικότατου οικονομικού αποτυπώματος των θερμικών μονάδων Η/Ε (με * οι επλέξιμες δράσεις για χρηματοδότηση από το ΤΑΜ)

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Άξονες παρέμβασης
A.1 Προγράμματα κατάρτισης ΑΠΕ	Οι στόχοι των προγραμμάτων κατάρτισης είναι να επιδείξουν το μέγεθος της ευκαιρίας δημιουργίας θέσεων εργασίας και ανάπτυξης δεξιοτήτων που συνδέονται με τις ανανεώσιμες πηγών ενέργειας και η στρατηγική ανάπτυξη.		
A.1.1	Εξειδικευμένα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης σε θέματα ΑΠΕ*	Τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης θα στοχεύουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων στους τομείς της βιομάζας, των φωτοβολταϊκών, των αιολικών πάρκων καθώς και της υδροθερμικής ενέργειας. Στόχος είναι η απόκτηση απαραίτητων δεξιοτήτων και σε θέματα όπως Υγιεινή και Ασφάλεια, τεχνικές γνώσεις (π.χ συντήρηση), τεχνικές πολήσεις κτλ.	
A.1.2	Επενδύσεις σε υποδομές για τους σκοπούς της κατάρτισης	Επενδύσεις σε δημόσιες υποδομές κατάρτισης και εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων με σκοπό την αναβάθμιση τους και τη βελτίωση της ελκυστικότητάς τους.	
A.1.3	"Exchange programmes" για τις τοπικές αρχές σε θέματα ενεργειακής μετάβασης*	Χρηματοδότηση προγραμμάτων ανταλλαγής υπαλλήλων και κοινών δραστηριοτήτων μεταξύ τοπικών αρχών από διαφορετικά εδάφη σε ενεργειακή μετάβαση για να ενθαρρυνθεί η ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και εμπειριών για την προετοιμασία των φορέων χάραξης πολιτικής σε θέματα ενεργειακής μετάβασης.	1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας 4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση και ενδυνάμωση ανθρώπινου δυναμικού
A.1.4	Προγράμματα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας ή εργασιακής εμπειρίας ή προεργασίας - πρακτικής άσκησης*	Προγράμματα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας ή προεργασίας - πρακτικής άσκησης για την στήριξη των νέων, που αποτελούν μια εργασιακή, επιχειρηματική και επιστημονική κοινότητα που μπορεί να αξιοποιήσει αποδοτικότερα τις νέες τεχνολογίες, το ηλεκτρονικό εμπόριο και άλλες διαδίκτυακές υπηρεσίες και να ενισχύσει ήδη αξιόλογες προσπάθειες νέων επιχειρηματιών για εξειδίκευση και καινοτομία.	Όλα τα νησιά, με προτεραιότητα σε Κυκλάδες και Κρήτη
A.1.5	Ενίσχυση δεξιοτήτων εργαζομένων στους θερμικούς σταθμούς*	Εξειδικευμένα προγράμματα κατάρτισης με εστίαση στην αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την επανειδίκευση (upskilling & reskilling) των εργαζομένων στους θερμικούς σταθμούς και άλλων επαγγελματιών που χρειάζονται στήριξη για τη μετάβασή τους στην οικονομία μηδενικών ρύπων	
A.2	Πρόγραμμα ασασχόλησης στο τομέα ΑΠΕ	Η ενεργειακή μετάβαση μέσω της διασύνδεσης οδηγεί στην απόλυτα θέρση εργασίας. Στόχος των προγραμμάτων ασασχόλησης και στήριξης επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ΑΠΕ, είναι η διείσδυση των ΑΠΕ (η οποία απορρέει από την διασύνδεση) να αντισταθμίσει τις αρνητικές επιπτώσεις στο τομέα της εργασίας, δημιουργώντας νέες ευκαιρίες εργασίας και επιχειρηματικότητας.	
A.2.1	Στήριξη για την ανάπτυξη νεοφυών επιχειρήσεων (startups) και τεχνολογικών	Επενδύσεις για την ίδρυση νέων επιχειρήσεων, που οδηγούν σε οικονομική διαφοροποίηση (με προτεραιότητα στον τομέα της Πράσινης Ενέργειας) και στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας	Όλα τα νησιά, με προτεραιότητα

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Αξόνες παρέμβασης
υψηλής έντασης γνώσης (spin off- spin out)* Υποστήριξη της αναβάθμισης/εσynchronισμού, της διαφοροποίησης και της μετατροπής υφιστάμενων νεοφυών επιχειρήσεων, ΠΜΕ, ΜΜΕ*	Χρηματοδότηση για επιχειρήσεις και φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πράσινης ενέργειας, με συγκεκριμένη εστίαση στο να καταστούν οι επιχειρήσεις ως μηδενικού ανθρακικού αποτυπώματος	σε Κυκλάδες και Κρήτη	
A.2.2	Θερμοκοιτίδες και εκκολαπτήρια νέων επιχειρηματιών με παροχή υπηρεσιών στήριξης και δικτύωσης με επιχειρήσεις και άλλες θερμοκοιτίδες. Πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα στην Ελλάδα και το εξωτερικό*	Θα δοθεί έμφαση στον τομέα της πράσινης ενέργειας. Οι παροχές υπηρεσιών στήριξης μπορούν να περιλαμβάνουν και την παροχή χώρου εγκατάστασης και πρώτης λειτουργίας των επιχειρήσεων. Σημειώνεται ότι σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις απαραίτητη προϋπόθεση θα αποτελεί η σύνταξη σχέσεων συναργασίας μεταξύ των θερμοκοιτιδών και η δημιουργία δικτύου, προκειμένου να δημιουργείται η κρίσιμη μάζα που θα διευκολύνει την προσέλκυση ενδιαφέροντος από μέρους ιδιωτικών επενδυτικών κεφαλαίων (π.χ. business angels). Τέτοιον είδους διαπάνες και εν γένει δαπάνες δικτύωσης στην Ελλάδα και το εξωτερικό θα χρηματοδοτούνται από το πρόγραμμα.	
A.2.3	Ενημέρωση για τα οφέλη των ΑΠΕ στις τοπικές κοινωνίες	Για την ομαλή και επιτυχημένη διεύθυνση των ΑΠΕ για την παραγωγή ενέργειας είναι κρίσιμης σημασίας η αποδοχή από τις τοπικές κοινωνίες. Η ενημέρωσή τους για τα αντισταθμιστικά οφέλη από τη λειτουργία τους, τις νέες θέσεις εργασίας και τα συνοδά έργα που θα αναβαθμίσουν την περιοχή αποτελεί προτεραιότητα για τις αρμόδιες αρχές καθώς και τον ιδιωτικό φορέα που θα υλοποιήσουν το έργο.	
A.3	Α.3.1	Εκπόνηση σχεδίου ενημέρωσης και πληροφόρησης των δημοτικών και τοπικών κοινοτήτων & λοιπών εμπλεκόμενων για μεγάλα έργα ΑΠΕ από ιδιώτες/ΣΔΙΤ, με στόχο την ενδεδειγμένη ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας για τα αντισταθμιστικά οφέλη από τη λειτουργία των ΑΠΕ, τις νέες θέσεις εργασίας και τα συνοδά έργα που θα αναβαθμίσουν την περιοχή	1. Ενίσχυση και πρόθιξη επιχειρηματικότητας 2. Ενεργειακή μετάβαση / κλιματική ουδετερότητα 4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση και ενδυνάμωση ανθρώπινου δυναμικού
A.3.1	Α.3.2	Εκπόνηση σχεδίου ενημέρωσης με στόχο την ενημέρωση για τα εθνικά και τα περιφερειακά ρυθμιστικά πλαίσια όπως (οι πολιτικές, διοικητικές, χρηματοδοτικές, τεχνικές ρυθμίσεις, κίνητρα) που υποστηρίζουν την παραγωγή αναεώσιμης ενέργειας από τις τοπικές κοινωνίες και τους πολίτες. Πιο συγκεκριμένα, ενημέρωση για τις δυνατότητες αποπαραγωγής/ενεργειακού κοινοτήτων/ενεργειακού συμμετοχικού (net metering).	Όλα τα νησιά, με προτεραιότητα σε Κυκλάδες και Κρήτη
A.3.2			

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Αξονες παρέμβασης
<p>A.4 Προώθηση συνεργασιών για την ηλεκτροπαραγωγή από ΑΠΕ</p>	<p>Για την ομαλή και επιτυχημένη διαίδωση των ΑΠΕ για την παραγωγή ενέργειας είναι κρίσιμης σημασίας η αποδοχή από τις τοπικές κοινωνίες. Ο ρόλος τους θα πρέπει να ενισχυθεί , ενώ θα πρέπει να δοθούν και κίνητρα για την συμμετοχή τους στην παραγωγή ενέργειας μέσω της ανάπτυξης ενεργειακών κοινοτήτων. Παράλληλα, οι ενεργειακές κοινότητες θα ενισχύσουν την προώθηση της αποκεντρωμένης ηλεκτροπαραγωγής (παραγωγή, αποθήκευση, ιδιοκατανάλωση, διανομή) καθώς και την ενεργειακή αυτόρκεια και ασφάλεια στα νησιά, ενώ θα μειώσουν και την ενεργειακή φτώχεια.</p>		
<p>A.4.1 Εκπόνηση σχεδίου ενημέρωσης και πληροφόρησης των δημοτικών, τοπικών κοινοτήτων και λοιπών εμπλεκόμενων για τις ενεργειακές κοινότητες</p>	<p>Εκπόνηση σχεδίου ενημέρωσης με στόχος την ενδεδειγμένη ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας για το θεσμικό πλαίσιο, τα κίνητρα και τα οφέλη που αφορούν τη δημιουργία ενεργειακών κοινοτήτων.</p>		
<p>A.4.2 Τεχνική υποστήριξη για την εκπόνηση εργαστηρίων (workshop) και μελετών σκοπιμότητας για τον εντοπισμό μεγάλων καταναλωτών ενέργειας και συνεργειών ανά νομό με σκοπό την δημιουργία ενεργειακών κοινοτήτων</p>	<p>Για τη στοχευόμενη εκτίμηση των ενεργειακών αναγκών ανά τομέα, απαιτείται διερεύνηση των ενεργειακών αναγκών σε επίπεδο Δήμου μέσω ερωτηματολογίων-workshop ώστε να γίνει ολοκληρωμένη μελέτη σκοπιμότητας δημιουργίας ενεργειακών κοινοτήτων και πιθανών συνεργειών μεταξύ φορέων.</p>	<p>Όλα τα νησιά, με προτεραιότητα σε Κυκλάδες και Κρήτη</p>	<p>1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας 2. Ενεργειακή μετάβαση / κλιματική ουδετερότητα 4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση και ενδυνάμωση ανθρώπινου δυναμικού</p>
<p>A.4.3 Τεχνική υποστήριξη για την εκπόνηση επιχειρηματικών σχεδίων για την δημιουργία ενεργειακών κοινοτήτων*</p>	<p>Τεχνική υποστήριξη για δυναμικούς δικαιούχους όπως δημόσιοι οργανισμοί (π.χ. ΤΟΕΒ, συνεταιρισμοί κτλ.) και ιδιώτες (π.χ. βιομηχανίες/βιοτεχνίες) για την προετοιμασία στον σχηματισμό ενεργειακών κοινοτήτων μέσω της υποστήριξης στην εκπόνηση επιχειρηματικών σχεδίων με οικονομοτεχνική ανάλυση υλοποίησης δράσεων και τεχνικών προδιαγραφών συστημάτων ΑΠΕ</p>		
<p>A.4.4 Δημιουργία θερμοκοιτίδας για συμβουλευτική και υποστήριξη των ενεργειακών κοινοτήτων*</p>	<p>Αφορά την ενίσχυση και ανάπτυξη δομών στήριξης της λειτουργίας ενεργειακών κοινοτήτων. Προτείνεται η δημιουργία θερμοκοιτίδων, χώρων συνεργασίας κ.α. για προώθηση καλών πρακτικών και κατεύθυνση για την επίλυση προβλημάτων μεταξύ των νήσων, υπό την αιγίδα της Περιφέρειας που παράλληλα θα συνδέει και την Πανεπιστημιακή Κοινότητα με τις ενεργειακές κοινότητες.</p>		
<p>A.4.5 Ενίσχυση δράσεων ενεργειακών κοινοτήτων*</p>	<p>Αφορά την ενίσχυση δράσεων των ενεργειακών κοινοτήτων όπως την προμήθεια και εγκατάσταση εξοπλισμού ΑΠΕ όπως αιολικά πάρκα, εγκαταστάσεις φωτοβολταϊκών συστημάτων, υβριδικά έργα ΑΠΕ και αποθήκευση ενέργειας και ψηφιακών εργαλείων όπως software & hardware.</p>		

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Αξονες παρέμβασης
A.5 Περιβαλλοντική αποκατάσταση εδαφών	Η αποξήλωση θερμικών μονάδων οφείλει να συνοδεύεται από τις απαραίτητες δράσεις αναγέννησης και απορρύπανσης εκτάσεων, σχέδια αποκατάστασης εδάφους και αναπροσαρμογής της χρήσης γης για όσα εδάφη αποδεδειγμένον από την ΔΕΗ, σύμφωνα πάντα με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει».		
A.5.1	Εκπόνηση μελετών για την απόσυρση, περιβαλλοντική αποκατάσταση εδαφών, και αναπροσαρμογή χρήσεων γης	Η περιβαλλοντική αποκατάσταση που συνοδεύει την αποξήλωση θερμικών μονάδων είναι σημαντικό να προετοιμαστεί από νωρίς, καθώς ο χρόνος πρέπει να ασφαλιστεί, να καθοριστεί και να συντηρηθεί σύμφωνα με τους περιβαλλοντικούς κανονισμούς. Είναι σημαντικό να προγραμματιστεί νωρίς στη διαδικασία αποξήλωσης η εκπόνηση μελετών για την αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης του περιβάλλοντος, την εκτίμηση του επικινδύνου επιπέδου αποκατάστασης, και τον σχεδιασμό και προγραμματισμό ενός ολοκληρωμένου σχεδίου αποκατάστασης	3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία
A.5.2	Ενίσχυση δράσεων αποκατάστασης εδαφών	Αφορά την υποστήριξη της υλοποίησης δράσεων αποκατάστασης, όπως προγράμματα αποκατάστασης των εδαφών, υδάτων και οικοτόπων. Επίσης, η αποξήλωση των σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας δημιουργεί μια ποικιλία αποβλήτων (αποβλήτα κατασκευής και κατεδάφισης, γενικά απορρίμματα και χημικά απόβλητα κτλ.). Επομένως, η εφαρμογή ενός σχεδίου διαχείρισης αποβλήτων μετά την αποξήλωση είναι επίσης υψίστης σημασίας	Όλα τα νησιά

Πίνακας 17: Αναλυτική παρουσίαση προτεινόμενων δράσεων για την αντιμετώπιση του κινδύνου ολικής διακοπής ηλεκτροδότησης (με * οι επιλέξιμες δράσεις για χρηματοδότηση από το ΤΔΜ)

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Αξονες παρέμβασης
B.1 Ευφύες Ενεργειακό Δίκτυο	Καθώς η διασύνδεση θα καθυστερήσει, πρέπει να ενισχυθεί η αξιοπιστία του συστήματος τροφοδότησης, με ένα ευφύες ενεργειακό δίκτυο. Ο όρος περιγράφει ένα πλήρες πληροφοριακό σύστημα μέτρησης, ανάλυσης και οργάνωσης της ροής της ενέργειας και των λοιπών ενεργειακών δεικτών, με στόχο την βέλτιστη χρήση των διαθέσιμων ενεργειακών πόρων ΑΠΕ.		
B.1.1	Εγκατάσταση εξοπλισμού έξυπνων μετρητών*	Προσθήκη έξυπνων μετρητών στα σημεία παραγωγής ή τελικής μέτρησης, οι οποίοι προσφέρουν πληροφορίες πραγματικού χρόνου, για δείκτες όπως η παραγωγή, η κατανάλωση και η ζήτηση	1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας
B.1.2	Εγκατάσταση εξοπλισμού IT συστημάτων*	Η εγκατάσταση IT συστημάτων για την συλλογή και επεξεργασία ψηφιακών ενεργειακών δεδομένων, που θα οδηγήσει στη δημιουργία ηλεκτρονικών προφύλλων πελατών, τα οποία χρησιμοποιούνται για την κατάλληλη απόδοση των ενεργειακών απαιτήσεων κατά την βελτιστοποίηση της χρήσης ενέργειας στο νησί.	2. Ενεργειακή μετάβαση / κλιματική ουδετερότητα
B.1.3	Προώθηση εγκαταστάσεων αυτοπαραγωγής με πρόβλεψη ενεργειακού συμψηφισμού (net metering)*	Θέσπιση κανονισμού για εγκατάσταση συστημάτων αυτοπαραγωγής ενέργειας που θα θέτει ως προαπαιτούμενο τη σύνδεσή τους με το τοπικό δίκτυο	4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση και ενδυνάμωση

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Αξονες παρέμβασης
B.1.4	Προώθηση φορτιστών ηλεκτρικών οχημάτων που υποστηρίζουν αμφοδιρομη ροή ηλεκτρικής ενέργειας (vehicle-to-grid)*	Επιδότηση φορτιστών ηλεκτρικών αυτοκινήτων που επιτρέπουν τη διάθεση της αποθηκευμένης στο όχημα ενέργειας πίσω στο δίκτυο, βελτιώνοντας με αυτόν τον τρόπο τη σταθερότητα του δικτύου και μειώνοντας την εξάρτηση του δικτύου από ατμοηλεκτρικούς σταθμούς.	ανθρώπινου δυναμικού
B.2	Υβριδικό σταθμό (ΥΒΣ) παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας	Σε νησιά όπου δεν αναμένεται διασύνδεση, οι ΥΒΣ αποτελούν μέσο για την ενεργειακή αυτονομία και αύξηση της παραγωγής πρόσθνης ενέργειας μέσω ΑΠΕ. Οι ΥΒΣ βασίζονται στις ΑΠΕ για την παραγωγή ηλεκτρισμού και σε κατάλληλα συστήματα αποθήκευσης με σκοπό να μεγιστοποιήσουν την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας μέσω στο 24ωρο ξεπρνώντας τους περιορισμούς της διαθεσιμότητας ΑΠΕ (π.χ. εύρος ωρών ηλιοφάνειας).	
B.2.1	Εκπόνηση μελετών απεικόνισης αναγκών δημιουργίας ΥΒΣ	Μελέτες σκοπιμότητας για την δημιουργία πλοτικών μονάδων ΥΒΣ συνδυάζοντας τις κατάλληλες ΑΠΕ σε κάθε νησί	1. Ενίσχυση και προώθηση
B.2.2	Υλοποίηση δράσεων έρευνας και ανάπτυξης για ΥΒΣ	Ανάπτυξη κατάλληλων εργαλείων προσομοίωσης της μελλοντικής λειτουργίας της αγοράς των νησιών με ΥΒΣ	επιχειρηματικότητα 2. Ενεργειακή
B.2.3	Εκπόνηση μελετών για τον περιορισμό οικονομικού ρίσκου	Υποστήριξη της οικονομικής βιωσιμότητας των μονάδων ΥΒΣ με άμεσα ή έμμεσα μέτρα (π.χ. αυξημένες πιστώσεις χρηρητικότητα, επιδότηση κεφαλαίου, μειωμένοι φόροι).	μετάβαση / κλιματική ουδετερότητα 4. Δίκαιη εργασιακή
B.2.4	Λειτουργική ενίσχυση υβριδικών σταθμών	Λειτουργική ενίσχυση σε υβριδικούς σταθμούς προκειμένου να εξασφαλιστεί η συμμετοχή ιδιωτών σε κρίσιμα έργα, με δεδομένη την πρόσφατη αύξηση των ποσοστών κρατικής ενίσχυσης.	μετάβαση και ενδυνάμωση ανθρώπινου δυναμικού
B.3	Συστήματα αποθήκευσης ενέργειας	Σε συστήματα με ύστερη διασύνδεση, πρέπει να διασφαλισθεί η ασφάλεια εφοδιασμού ανεξάρτητα της λειτουργίας των θερμικών μονάδων. Τα συστήματα αποθήκευσης ενέργειας μπορούν να οδηγήσουν στην μείωση της αιχμής ζήτησης ενέργειας και στην βελτιστοποίηση της εκμετάλλευσης των διαθέσιμων πόρων ΑΠΕ.	
B.3.2	Εκπόνηση σχεδίου ενημέρωσης και πληροφόρησης συνειδητοποίηση του ρόλου αποθήκευσης ενέργειας και τα οφέλη που απορρέουν από αυτήν*.	Εκπόνηση σχεδίου ενημέρωσης για την ενημέρωση των βασικών παραγόντων (ρυθμιστής, διαχειριστής, Υπουργεία, παραγωγοί ενέργειας/επενδυτές, πολίτες) που εμπλέκονται στον ενεργειακό σχεδιασμό και συνειδητοποίηση της στρατηγικής σημασίας της αποθήκευσης στα μη διασυνδεδεμένα νησιά	Βόρειο Αιγαίο και Δοδεκάνησα
B.3.3	Εκπόνηση μελετών για τον περιορισμό οικονομικού ρίσκου	Εκπόνηση μελετών με σκοπό την οικονομική βιωσιμότητα των μονάδων αποθήκευσης ενέργειας με άμεσα ή έμμεσα μέτρα (π.χ. αυξημένες πιστώσεις χρηρητικότητα, επιδότηση κεφαλαίου, μειωμένοι φόροι).	

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Άξονες παρέμβασης
B.3.4	Συστήματα ολικής εφεδρείας αναγκών	Εφαρμογή προηγμένων Συστημάτων Διαχείρισης Ενέργειας που ενσωματώνουν διατάξεις ηλεκτροχημικών συσσωρευτών ή τεχνολογίες πρόσινου υδρόγόνου για αποθήκευση ηλεκτρικής ενέργειας με στόχο την παροχή υπηρεσιών ολικής εφεδρείας αναγκών, ασφάλειας και διαθεσιμότητας και αύξησης χώρου ΑΠΕ. Η υλοποίηση του έργου θα ενισχύσει άμεσα την αξιοπιστία των ηλεκτρικών συστημάτων ΜΔΝ και θα διευκολύνει τη βελτίωση του ενεργειακού μείγματος σε αυτά, ενώ θα αξιοποιηθεί και μετά την ολοκλήρωση των διασυνδέσεων.	
B.4	Υποδομές μικροδικτύων	Τα μικροδίκτυα (microgrids) είναι μια αξιόπιστη εναλλακτική λύση όπου απαιτείται σταθερή τροφοδοσία. Περιέχουν όλα τα στοιχεία σύνθετων ενεργειακών συστημάτων, διατηρούν την ισορροπία μεταξύ παραγωγής και κατανάλωσης και είναι ιδανικά για παροχή ηλεκτρικού ρεύματος σε απομακρυσμένες περιοχές στα νησιά ή για κρίσιμες εγκαταστάσεις όπου χρειάζεται αδιάληπτη παραγωγή ενέργειας.	
B.4.1	Εγκατάσταση υποδομών microgrid στην βιομηχανία*	Χρηματοδότηση της εγκατάστασης υποδομών microgrid σε βιομηχανικούς φορείς	1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας
B.4.2	Εγκατάσταση υποδομών microgrid στον οικιακό τομέα*	Χρηματοδότηση της εγκατάστασης υποδομών microgrid σε απομακρυσμένους οικισμούς (σε κάθε κατοικία ξεχωριστά να εγκατασταθούν ΑΠΕ όπως π.χ. φωτοβολταϊκα και μικρές ανεμογεννήτριες και το δίκτυο διανομής να είναι αυτόνομο και τοπικό)	2. Ενεργειακή μετάβαση / κλιματική ουδετερότητα

Πίνακας 18: Αναλυτική παρουσίαση προτεινόμενων δράσεων στον τομέα της καθαρής ενέργειας για αποφυγή του κόστους ευκαιρίας (με * οι επιλέξιμες δράσεις για χρηματοδότηση από το ΤΑΜ)

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Άξονες παρέμβασης
Γ.α.1	Εξοικονόμηση ενέργειας στις κτιριακές εγκαταστάσεις και δημοτικούς χώρους	Η εξοικονόμηση ενέργειας στον κτιριακό τομέα είναι ύψιστης σημασίας, καθώς αυτός είναι υπεύθυνος για το 40% περίπου της συνολικής τελικής κατανάλωσης ενέργειας σε εθνικό επίπεδο. Η κατανάλωση αυτή, είτε σε μορφή θερμικής (κυρίως πετρέλαιο) είτε σε μορφή ηλεκτρικής ενέργειας, έχει ως αποτέλεσμα, εκτός του οικονομικού κόστους, την επιβάρυνση της ατμόσφαιρας με ρύπους και ΑτΦ. Παράλληλα, θα συνεισφέρει και στην άμβλυνση της ενεργειακής φτώχειας.	
Γ.α.1.1	Εκτόνωση μελέτης εξοικονόμησης ενέργειας στα δημόσια κτήρια*	Η ενεργειακή εξοικονόμηση μέσω της αναβάθμισης των δημοσίων ενεργοβόρων κτιρίων θα πρέπει να είναι πρώτη προτεραιότητα Βαρύτητα οφείλεται να δοθεί σε σχολεία, νοσοκομεία, πανεπιστήμια και εμβληματικά κτήρια όπως πολιτιστικά κέντρα κ.α. Οι επεμβάσεις εξοικονόμησης ενέργειας σε ένα κτίριο μπορεί να αφορούν το κτιριακό κέλυφος (π.χ. θερμομόνωση, κατάλληλα συστήματα ανοιγμάτων, παθητικά ηλιακά συστήματα), τον περιβάλλοντα χώρο του κτιρίου (π.χ. χρήση βλάστησης), τη βελτίωση	1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας 2. Ενεργειακή

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Αξονες παρέμβασης
			μετάβαση / κλιματική ουδετερότητα
Γ.α.1.2	Υλοποίηση της αναβάθμισης και συντήρησης των κτιρίων*	Αφορά τα κατασκευαστικά έργα (οικοδομικά και ηλεκτρομηχανολογικά-ενεργειακά κόστη) όπως θα προκύψουν από τις μελέτες που περιγράφονται στο Γ.α.1.1.	
Γ.α.1.3	Χρηματοδότηση ενεργειακής αναβάθμισης κατοικιών σε απομακρυσμένες ορεινές νησιωτικές περιοχές*	Αφορά κατοικίες που δε βρίσκονται σε χρήση και έχει στόχο την επανακατοίκισή τους ή την εμπορική αξιοποίησή τους μέσω της ενεργειακής και λειτουργικής αναβάθμισης. Η δράση δύναται να τονώσει την τουριστική δραστηριότητα σε απομακρυσμένες ορεινές περιοχές και να αναστρέψει δυσμενείς δημογραφικές τάσεις.	
Γ.α.1.4	Εφαρμογή ΤΠΕ για την παρακολούθηση χρήσης και την εξοικονόμηση ενέργειας σε επιχειρήσεις και κατοικίες*	Χρηματοδότηση προγράμματος εφαρμογής Έξυπνων Συστημάτων Παρακολούθησης της ενεργειακής κατανάλωσης και εξοικονόμησης ενέργειας σε τουριστικές και άλλες επιχειρήσεις, καθώς και σε κατοικίες.	
Γ.α.1.5	Εκτόνωση μελέτης εξοικονόμησης ενέργειας για τον οδο φωτισμό και εφαρμογής συστημάτων τηλεματικής διαχείρισης*	Αντικατάσταση εξοπλισμού είτε με λαμπτήρες εξοικονόμησης ενέργειας για τον οδο φωτισμό και φωτισμό κοινοχρήστων χώρων είτε με τοποθέτηση ηλιακού φωτισμού, καθώς επίσης και τηλεδιαχείριση μέσω ηλεκτρονικού συστήματος για την ελαχιστοποίηση του κόστους συντήρησης και αντικατάστασης.	
Γ.α.1.6	Υλοποίηση της αναβάθμισης των οδο φωτισμού*	Αφορά τα κατασκευαστικά έργα (ηλεκτρομηχανολογικά-ενεργειακά κόστη) όπως θα προκύψουν από τις μελέτες που περιγράφονται στο Γ.α.1.5.	
Γ.α.1.7	Ενεργειακές αναβαθμίσεις με ΑΠΕ σε Αντλιοστάσια και Δεξαμενές και ενεργοβόρες εγκαταστάσεις (π.χ. ΕΕΛ, μονάδες αφαλάτωσης)*	Αφορά τις δράσεις αναβάθμισης με την προσθήκη φωτοβολταϊκών ή άλλων συστημάτων ΑΠΕ στις ενεργοβόρες εγκαταστάσεις.	
Γ.α.2	Αξιοποίηση γεωθερμίας	Η αξιοποίηση του γεωθερμικού δυναμικού στις περιοχές όπου αυτό υπάρχει μπορεί να αμβλύνει την ενεργειακή φτώχεια και να ωθήσει την οικονομική ανάπτυξη, αποδίδοντας ενέργεια και θερμότητα.	
Γ.α.2.1	Χρηματοδότηση ερευνών για γεωθερμικά πεδία	Για τον σχεδιασμό της εκμετάλλευσής και προσέλευσης επενδύσεων εκμετάλλευσής γεωθερμικού δυναμικού, θα πρέπει υλοποιηθούν περαιτέρω έρευνες που να επιβεβαιώνουν τα γεωθερμικά πεδία, καθώς και ερευνητικές γεωτρήσεις στα πιθανά πεδία & γεωφυσική έρευνα για τον εντοπισμό ρηγιμάτων για τον ακριβή καθορισμό του διαπέδου και της οροφής του θερμίου υδροφόρου καθώς και των ορίων των γεωθερμικών πεδίων.	Κυκλάδες, Βόρειο Αιγαίο και Δωδεκάνησα 1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας 2. Ενεργειακή

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Αξονες παρέμβασης
<p>Γ.α.2.2</p> <p>Χρηματοδότηση πλοτικών έργων τριεθέρμανσης και θέρμανσης γεωργικών εγκαταστάσεων μέσω αξιοποίησης των γεωθερμικών πεδίων χαμηλής και μέσης ενθαλπίας*</p>	<p>Σε επιβεβαιωμένα γεωθερμικά πεδία (π.χ. Αργένου και Πολυχνίτου, στη Λέσβο) θα μπορούσαν να υλοποιηθούν πλοτικά έργα τριεθέρμανσης δημόσιων κτιρίων και γεωργικών συνεταιρισμών.</p>		<p>μετάβαση / κλιματική ουδετερότητα</p>
<p>Γ.α.3</p> <p>Λειτουργική ενίσχυση των υπεράκτιων αιολικών πάρκων</p>	<p>Εκπόνηση μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων/αιολικού δυναμικού για τη δημιουργία υπεράκτιων αιολικών πάρκων</p>	<p>Η προώθηση της δημιουργίας υπεράκτιων αιολικών πάρκων αυξάνει την δυνατότητα παραγωγής πράσινης ενέργειας σε νησιωτικές περιοχές όπου οι κατάλληλες περιοχές στη ξηρά για δημιουργία χερσαίων αιολικών πάρκων είναι περιορισμένες, ενώ οι αξιοποιήσιμες θαλάσσιες περιοχές είναι εκτενείς. Επιπλέον, τα πλωτά αιολικά πάρκα αποτελούν έναν αναπτυσσόμενο τομέα που μπορεί να συνεισφέρει στην οικονομική διαφοροποίηση εταιρειών που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας, μακριά από βιομηχανίες υψηλής έντασης άνθρακα. Τα πλωτά αιολικά πάρκα αποτελούν την κατάλληλη τεχνολογία για τα ελληνικά νησιά λόγω του βόθρου.</p>	
<p>Γ.α.3.1</p> <p>Λειτουργικές δαπάνες όπως προμήθεια και τοποθέτηση αντάλλακτικών, ασφάλιση του έργου, κόστη διασύνδεσης και αποστολή πλοίων με εργατικό δυναμικό για τη συντήρηση των υπεράκτιων πλωτών αιολικών πάρκων</p>	<p>Χρηματοδότηση μελετών περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιπτώσεων/μελέτες αιολικού δυναμικού για τη δημιουργία υπεράκτιων αιολικών πάρκων καθώς και πλοτικών έργων για να δοθεί ώθηση στην ανάπτυξη των έργων</p>	<p>Όλα τα νησιά</p>	<p>1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας 2. Ενεργειακή μετάβαση / κλιματική ουδετερότητα</p>
<p>Γ.α.3.2</p> <p>Λειτουργικές δαπάνες όπως προμήθεια και τοποθέτηση αντάλλακτικών, ασφάλιση του έργου, κόστη διασύνδεσης και αποστολή πλοίων με εργατικό δυναμικό για τη συντήρηση των υπεράκτιων πλωτών αιολικών πάρκων</p>	<p>Σε επόμενο στάδιο, όπου θα έχει οριστικοποιηθεί το νομοθετικό πλαίσιο και θα έχουν ολοκληρωθεί τα έργα εγκατάστασης υπεράκτιων πάρκων, εκτιμάται ότι θα είναι κρίσιμη η ενίσχυση της άμεμπτης λειτουργίας τους για την μεγιστοποίηση των οφελών από την παραγωγή πράσινης ενέργειας.</p>		

Πίνακας 19: Αναλυτική παρουσίαση προτεινόμενων δράσεων στον τομέα της του βιώσιμου τουρισμού για αποφυγή του κόστους ευκαρίας (με * οι επιλέξιμες δράσεις για χρηματοδότηση από το ΤΣΑΜ)

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Αξоны παρέμβασης
Γ.β.1 Βιώσιμη αστική ανάπτυξη, ηλεκτροκίνηση και σταθμοί φόρτισης	Στα πλαίσια της αναβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος και ανάδειξης του νησιού ως πράσινο, ενθαρρύνονται οι βιώσιμες λύσεις μεταφοράς (π.χ. ποδηλατοδρόμοι και μονοπάτια). Επίσης, προωθείται η ηλεκτροκίνηση. Παράλληλα στηρίζεται η επιχειρηματικότητα καθώς η δράση δίνει κίνητρο για το άνοιγμα τεχνικών επαγγελμάτων και την ανάπτυξη μιας σειράς οικονομικών δραστηριοτήτων (π.χ. φόρτιση, συντήρηση). Συνολικά, η δράση συμβάλλει στη βελτίωση της τουριστικής εικόνας των νησιών και της προσέλευσης περιβαλλοντικά υπεύθυνων τουριστών.		
Γ.β.1.1	Υπογειοποίηση του δικτύου Η/Ε*	Η μετατροπή των νησιών σε αειφόρους προορισμούς επωφελεείται από τον εκσυγχρονισμό των υποδομών κοινής ωφέλειας. Η αισθητική αναβάθμιση που προκύπτει από έργα όπως η υπογειοποίηση του ηλεκτρικού δικτύου ευνοεί την περαιτέρω πρόωθηση της τουριστικής εικόνας του τόπου. Ο εκσυγχρονισμός των υποδομών κοινής ωφέλειας (όπως είναι το δίκτυο ηλεκτρικής ενέργειας) αποτελεί προτεραιότητα σε νησιά που υπάρχουν σε περιοχές με παράδοσιακούς και έλκυστικούς στον τουρισμό προορισμούς.	Όλα τα νησιά, με έμφαση σε Βόρειο Αιγαίο
Γ.β.1.1	Δημιουργία ποδηλατοδρόμων και μονοπατιών*	Η δημιουργία ποδηλατοδρόμων θα συντελέσει στην αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος μέσω της μειωμένης εκπομπής ρύπων καθώς και στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και επισκεπτών. Παράλληλα η δημιουργία μονοπατιών θα συνεισφέρει στην προσέλκυση επισκεπτών καθώς οι διαδρομές θα προσφέρουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε σπάνιες διαδρομές στη φύση.	
Γ.β.1.2	Δημιουργία ζωνών απαγόρευσης χρήσης Ι.Χ.*	Η δημιουργία ζωνών αποκλειστικής μετακίνησης με ΜΜΜ σε αστικά κέντρα συμβάλλει στη μείωση των εκπομπών ρύπων και την αποσυμφόρηση περιοχών με έντονο κυκλοφοριακό πρόβλημα κατά την τουριστική περίοδο.	
Γ.β.1.3	Χρηματοδότηση σε επιχειρήσεις και σε φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης για την ανάπτυξη σταθμών φόρτισης*	Αφορά τη δυνατότητα επιδότησης στην τοπική αυτοδιοίκηση προκειμένου να κατασκευαστούν σταθμοί φόρτισης ηλεκτρικών οχημάτων	2. Ενεργειακή μετάβαση / κλιματική ουδετερότητα
Γ.β.1.4	Χρηματοδότηση για την πιλοτική απόκτηση ηλεκτρικών οχημάτων δημοσίας χρήσης*	Αφορά τη δυνατότητα επιδότησης για τη μετατροπή του δημοτικού στόλου σε ηλεκτροκινούμενο (π.χ. απορριμματοφόρα, υδροφόρα, κ.α. ηλεκτροκίνητα οχήματα).	
Γ.β.1.5	Χρηματοδότηση για την απόκτηση ηλεκτρικών τουριστικών λεωφορείων και ΚΤΕΛ*	Αφορά τη δυνατότητα επιδότησης για την ανανέωση του στόλου των τουριστικών λεωφορείων και ΚΤΕΛ	Όλα τα νησιά, με έμφαση σε Greco Islands
Γ.β.1.6	Χρηματοδότηση για την απόκτηση ηλεκτρικών οχημάτων για τουριστική χρήση (car rentals)	Αφορά τη δυνατότητα επιδότησης για την ανάπτυξη του κλάδου των ηλεκτροκίνητων οχημάτων για ενοικίαση	

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Αξίες παρέμβασης
Γ.β.1.7	Χρηματοδότηση προγραμμάτων εκπαίδευσης της τοπικής κοινωνίας σχετικά με την ηλεκτροκίνηση*	Αφορά την ανάπτυξη και πραγματοποιήση προγραμμάτων εκπαίδευσης της τοπικής κοινωνίας σχετικά με την ηλεκτροκίνηση	
Γ.β.1.8	Κράτηση δημόσιας θέσης στάθμευσης με διαθέσιμο φορτιστή*	Αφορά την ανάπτυξη και προώθηση της ηλεκτροκίνησης. Συνιστάται να υπάρχει ανώτατο όριο διάρκειας στάθμευσης.	
Γ.β.2	Βιώσιμες μορφές διαμονής	Καθώς οι δραστηριότητες παροχής καταλυμάτων στα νησιά έχουν σημαντική συνεισφορά στο περιβαλλοντικό αποτύπωμα των νησιών, δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας, ανακύκλωσης και προστασίας το περιβάλλοντος στις εν λόγω επιχειρήσεις θα έχουν ουσιαστικό αντίκτυπο στη βιωσιμότητα των νησιών. Η επιτυχημένη επικοινωνία του φέλλους μπορεί να αποτελέσει μείζον κίνητρο για μεγάλη μερίδα ευαίσθητοποιημένων τουριστών.	
Γ.β.2.1	Εξειδικευμένα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης σε θέματα βιωσιμότητας στις τουριστικές δραστηριότητες*	Τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης θα στοχεύουν στην ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης, την εφαρμογή πρακτικών βιωσιμότητας και την επικοινωνία του αντίκτυπου αυτών στους κλάδους υπηρεσιών εστίασης και παροχής καταλυμάτων και θα απευθύνονται σε στελέχη και εργαζομένους σε σχετικές επιχειρήσεις. Ενδεχόμενος να προβλέπεται και ειδική πιστοποίηση για την πλήρωση θέσης "sustainability manager" σε μεγαλύτερες επιχειρήσεις. Στόχος η βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των τουριστικών δραστηριοτήτων και η προώθηση των νησιών ως "πράσινων" προορισμών.	1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας
Γ.β.2.2	Υποστήριξη καταλυμάτων αγροτουρισμού	Χρηματοδότηση ιδιωτικών προτοβουλών που θα επικεντρώνονται στη δημιουργία καταλυμάτων ειδικού τύπου, όπως βιοκαταφύγια, οικολογικές κατοικίες και αγροτουριστικά έργα.	3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία
Γ.β.2.3	Περιβαλλοντική πιστοποίηση ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων που εφαρμόζουν βιώσιμες πρακτικές*	Αφορά τη συνεργασία της διοίκησης ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων με οργανισμούς που παρέχουν ενημέρωση σε πράσινες πρακτικές και προσφέρουν πιστοποίηση εφαρμογής περιβαλλοντικά βιώσιμων πρακτικών.	4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση και ενδυνάμωση ανθρώπινου δυναμικού
Γ.β.2.4	Σύσταση κλιμακίου ελέγχου σωστής εφαρμογής των πράσινων δράσεων	Αφορά τον έλεγχο για την πρόοδο των συμφωνημένων δράσεων ενός καταλύματος.	Όλα τα νησιά, με έμφαση σε Βόρειο Αιγαίο και Δωδεκάνησα
Γ.β.2.5	Ευαισθητοποίηση επισκεπτών ως προς τη βιωσιμότητα*	Υποστήριξη προτοβουλών επιμόρφωσης ή και πιστοποίησης επισκεπτών ως προς την ανάπτυξη περιβαλλοντικά υπεύθυνης συμπεριφοράς και τις επιπτώσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας στους τουριστικούς προορισμούς.	
Γ.β.2.6	Προώθηση των ενεργειακών κοινοτήτων με έμφαση στη χρήση ΑΠΕ και σε δράσεις μείωσης του περιβαλλοντικού	Προώθηση δημιουργίας ενεργειακών κοινοτήτων για την χρηματοδότηση δράσεων όπως η εγκατάσταση φωτοβολταϊκών συστημάτων ή ανεμογεννητριών, η εφαρμογή ειδικού ενεργειακού συμφωνημένου της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας και η μείωση του κόστους ενέργειας για θέρμανση, ψύξη και ζεστό νερό χρήσης, καθώς και η βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης του καταλύματος.	

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Αξιογες παρεμβασής
αποτυπώματος σε τουριστικές μονάδες *			
Γ.β.3 Βιώσιμες μορφές εστίασης	Η προώθηση βιώσιμων πρακτικών εστίασης θα υποστηρίξει τη διαφοροποίηση των προϊόντων και των υπηρεσιών του κλάδου προς τον επισκέπτη ενώ παράλληλα θα ενισχύσει και την τοπική παραγωγή του πρωτογενούς τομέα.		
Γ.β.3.1 Προώθηση βιολογικής καλλιέργειας	Ενισχύσεις για την υιοθέτηση ή διατήρηση πρακτικών και μεθόδων βιολογικής παραγωγής στην γεωργία, σε συνένετα και με τους στόχους βιώσιμης διαχείρισης των φυσικών πόρων και διατήρησης των αγροτικών περιοχών της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) της ΕΕ.		
Γ.β.3.2 Χρηματοδότηση γεωργικών μηχανημάτων φιλικών προς το περιβάλλον	Με την αντικατάσταση γεωργικών μηχανημάτων (π.χ. τρακτέρ) με αντισταίχα ηλεκτρικά ή εναλλακτικού καυσίμου προωθείται ο στόχος της ΚΑΠ για βιώσιμη αγροτική παραγωγή, η οποία τροφοδοτεί τοπικά τον κλάδο της εστίασης. Η δράση συμβάλει στη διαμόρφωση μίας εικόνας βιώσιμης ανάπτυξης σε όλο το εύρος των οικονομικών δραστηριοτήτων των νησιών.		
Γ.β.3.3 Κατάρτιση επαγγελματιών στις βέλτιστες πρακτικές μεταφοράς και αποθήκευσης τροφίμων	Διοργάνωση σεμιναρίων για τους παραγωγούς, τους ιδιοκτήτες ξενοδοχείων και τους τοπικούς προμηθευτές για τις βέλτιστες πρακτικές μεταφοράς και αποθήκευσης εύλατων αγροτικών προϊόντων που παράγονται τοπικά, δεδομένης της πολυνησιωτικότητας που δυσχεραίνει την απρόσκοπτη μεταφορά προϊόντων στο νησιωτικό σύμπλεγμα, σε συνάφεια και με το στόχο βελτίωση της γεωργικής παραγωγικότητας της ΚΑΠ.	Όλα τα νησιά, με έμφαση σε Greco Islands	1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας 3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία
Γ.β.3.4 Υποστήριξη ημερίδων προώθησης τοπικών βιολογικών προϊόντων	Προώθηση και υποστήριξη ημερίδων ενημέρωσης των επισκεπτών για τα οφέλη των τοπικών βιολογικών προϊόντων.		1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας 3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία
Γ.β.3.5 Εφαρμογή αντικινήτρων για πλαστικά μίας χρήσης	Εφαρμογή περιβαλλοντικών τελών με στόχο την αποθάρρυνση χρήσης πλαστικών μίας χρήσης και την αξιοποίηση των εσόδων για πράσινες δράσεις.		
Γ.β.4 Βιώσιμες μορφές ψαχαγωγίας	Βιώσιμες μορφές ψαχαγωγίας αποτελούν το επίκεντρο των επισκεπτών του βιώσιμου τουρισμού, μίας συνεχώς αναπτυσσόμενης αγοράς παγκοσμίως. Αποτελούν τις ιδανικές δράσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη των τουριστικών δραστηριοτήτων καθώς διατηρούν ανέγγιχτα τα τοπικά οικοσυστήματα.		
Γ.β.4.1 Παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης σε τουριστικές επιχειρήσεις για τη διοργάνωση περιβαλλοντικών τουριστικών ξεναγήσεων*	Η βιοποικιλότητα των ελληνικών νησιών και η ιδιαίτερη γεωμορφολογία τους μπορεί να αποτελέσει πόλο έλξης για τουρίστες που επιθυμούν να έρθουν πιο κοντά στη φύση, να κατανοήσουν πώς η ανθρώπινη δραστηριότητα επηρεάζει το φυσικό περιβάλλον και πώς να χρησιμοποιήσουν τους φυσικούς πόρους με βιώσιμες μεθόδους.	Όλα τα νησιά, με έμφαση σε Βόρειο Αιγαίο και Greco Islands	1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας 3. Αναπροσαρμογή

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Αξονες παρέμβασης
Γ.β.4.2	Υποστήριξη τοπικών φορέων με στόχο την εξεύρεση και οριοθέτηση περιοχών κατάλληλων για δράσεις βιώσιμου τουρισμού	Με την αυξανόμενη τάση για τουριστικές δραστηριότητες στο φυσικό περιβάλλον, απαιτείται η μέριμνα τόσο για την εξεύρεση σημείων που προσφέρονται για τέτοιες δραστηριότητες όσο και για την ορθή διαμόρφωση των σημείων αυτών, με σκοπό την πρόαψη του φυσικού περιβάλλοντος και της ασφάλειας των επισκεπτών.	Χρήσεων γης - κυκλική οικονομία
Γ.β.4.3	Υποστήριξη τοπικών αρχών για την περιφύρηση και ανάπτυξη του τοπικού οικοσυστήματος	Σε συνέχεια του παραπάνω, οι τοπικές αρχές οφείλουν να συνδράμουν στην προστασία του οικοσυστήματος. Σε αυτό το εγχείρημα, τα στελέχη πρέπει να γνωρίζουν τι περιλαμβάνει η προστασία του οικοσυστήματος και των τουριστών.	
Γ.β.4.4	Υποστήριξη πρωτοβουλιών πρόοδης βιώσιμων τουριστικών δραστηριοτήτων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης	Οργάνωση ή/και χρηματοδότηση διαγωνισμών με απώτερο σκοπό την προβολή των ψυχαγωγικών ευκαιριών που προσφέρονται από το ιδιαίτερο περιβάλλον των νησιών.	
Γ.β.4.5	Υποστήριξη ημερίδων και δράσεων βιώσιμου τουρισμού	Υποστήριξη ημερίδων και δράσεων βιώσιμου τουρισμού όπως παραδοσιακή τεχνική -μιαστοριά ξερολιθιάς, παραδοσιακή αρχιτεκτονική τεχνική, δημιουργία μονοπατιών στο πλαίσιο της επίτευξης εθνικής και ευρωπαϊκής πιστοποίησης του δικτύου μονοπατιών.	

Πίνακας 20: Αναλυτική παρουσίαση προτεινόμενων δράσεων στον τομέα της βιώσιμης γαλιζίας οικονομίας για την αποφυγή του κόστους ευκαιρίας (με * οι επιλέξιμες δράσεις για χρηματοδότηση από το ΤΔΜ)

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Αξονες παρέμβασης
Γ.γ.1	Βελτίωση ενεργειακής απόδοσης και εγκατάσταση ΑΠΕ σε λιμένες	Η ενεργειακή αναβάθμιση των λιμένων αποτελεί προτεραιότητα για τη μείωση ρύπων και κατανάλωσης ενέργειας. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, απαιτείται να εκσυγχρονιστούν οι υποδομές καθώς επίσης και οι προσφερόμενες υπηρεσίες προς το διεθνές δίκτυο μεταφορών.	
Γ.γ.1.1	Προμήθεια σύγχρονων λαμπτήρων χαμηλής ενεργειακής κατανάλωσης και εφαρμογή συστήματος τηλεδιαχείρισης	Η αντικατάσταση του εξοπλισμού ηλεκτροφωτισμού των λιμένων με σύγχρονους λαμπτήρες θα οδηγήσει σε ενεργειακή εξοικονόμηση. Η κεντρική διαχείριση μέσω ηλεκτρονικού συστήματος τηλεδιαχείρισης φωτιστικών θα οδηγήσει στην ελαχιστοποίηση του κόστους συντήρησης και αντικατάστασης του δικτύου.	1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας 2. Ενεργειακή μετάβαση / κλιματική ουδετερότητα
Γ.γ.1.2	Εκπόνηση μελέτης βιωσιμότητας συστήματος ηλεκτροδότησης των πλοίων (cold ironing)	Στα πλαίσια της μελέτης αναμένεται η εκτίμηση της βιωσιμότητας ενός συστήματος ηλεκτροδότησης πλοίων ώστε να αξιολογηθεί η συνολική επίδραση στο τοπικό δίκτυο και οι ανάγκες αναβάθμισης και ενίσχυσης του τοπικού δικτύου για την υποστήριξη των συνδέσεων με πλοία.	Όλα τα νησιά, με έμφαση σε Βόρειο Αιγαίο, Δωδεκάνησα και Greco Islands

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Άξονες παρέμβασης
Γ.γ.1.3 Υλοποίηση έργων αναβάθμισης λιμένων για την υποστήριξη ηλεκτροδότησης πλοίων (cold ironing)	Σε συνέχεια των μελετών θα αξιολογηθεί ποιες είναι απαραίτητες δράσεις για την υποστήριξη ηλεκτροδότησης πλοίων (π.χ. ένταξη νέου υποσταθμού, επιπλέον γραμμής μεταφοράς, εγκατάσταση ΑΠΕ).		
Γ.γ.1.4 Πύλοτικές εφαρμογές για χρήση ηλεκτρικών πλοίων για τοπικές γραμμές μεταξύ νησιών	Η σταδιακή αντικατάσταση ή τροποποίηση των πλοίων θα μπορούσε να δοκιμαστεί σε αρχικό στάδιο μέσω πύλοτικών εφαρμογών σε τοπικές γραμμές ώστε να διαπιστωθούν τυχόν προβλήματα και αδυναμίες.	Greco Islands	
Γ.γ.2 Βιώσιμες θαλάσσιες μεταφορές	Η ενίσχυση των βιώσιμων μεταφορών θα περιορίσει την απομόνωση των νήσων με τα μεγαλύτερα νησιά ή/και την ηπειρωτική χώρα, ελαχιστοποιώντας παράλληλα την επιβάρυνση του περιβάλλοντος.		
Γ.γ.2.1 Ενίσχυση δικτύου θαλάσσιων συγκοινωνιών	Ενίσχυση δικτύου θαλάσσιων συγκοινωνιών δημόσιας υπηρεσίας για την εξασφάλιση αξιόπιστων και λειτουργικών καθ' όλη τη διάρκεια του έτους υπηρεσιών συγκοινωνίας.	Όλα τα νησιά, με έμφαση σε Greco Islands	1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας 2. Ενεργειακή μετάβαση / κλιματική ουδετερότητα
Γ.γ.2.2 Ανάπτυξη και αναβάθμιση λιμενικών υποδομών	Ενίσχυση λιμενικών υποδομών μικρής κλίμακας σε μικρά απομακρυσμένα νησιά με σκοπό τη βελτίωση της συνδεσιμότητας με μεγαλύτερα νησιά ή / και την ηπειρωτική χώρα	Όλα τα νησιά, με έμφαση σε Βόρειο Αιγαίο, Δωδεκάνησα	
Γ.γ.2.3 Πιστοποίηση τουριστικών λιμένων στην περιβαλλοντική διαχείριση	Προώθηση της συμμετοχής τουριστικών λιμένων σε προγράμματα πιστοποίησης και εφαρμογής πρακτικών καλής περιβαλλοντικής διαχείρισης.		

Πίνακας 21: Αναλυτική παρουσίαση προτεινόμενων οριζόντιων δράσεων κυκλικής οικονομίας για την αποφυγή του κόστους ευκαιρίας (με * οι επιλέξιμες δράσεις για χρηματοδότηση από το ΤΣΜ)

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Άξονες παρέμβασης
Γ.δ.1 Σχεδιασμός μετάβασης στην κυκλική οικονομία	Η επιτυχής μετάβαση από ένα γραμμικό μοντέλο παραγωγής και κατανάλωσης σε ένα κυκλικό έγκειται στο συντονισμένο σχεδιασμό ώστε οι οικονομικές δραστηριότητες να λειτουργούν συνεργαστικά.		
Γ.δ.1.1 Σύνταξη Σχεδίου Δράσης για την Κυκλική Οικονομία	Σύνταξη Σχεδίου Δράσης για την Κυκλική Οικονομία με πεδίο εφαρμογής τα νησιά που καλύπτονται από το οικείο Εδαφικό Σχέδιο. Στόχος του Σχεδίου θα είναι η χαρτογράφηση των βέλτιστων παρεμβάσεων (από άποψη κόστους - αποτελεσματος) για την προώθηση της κυκλικής οικονομίας στα νησιά καθώς και η επιλογή / πρόταση του κατάλληλου μείγματος αυτών των παρεμβάσεων προς εφαρμογή ανά ομάδα νησιών.	Όλα τα νησιά	3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία
Γ.δ.2 Αξιοποίηση βιομάζας για την πρωτογενή παραγωγή	Η αγροτική βιομάζα μπορεί να εξασφαλίσει ενέργεια στην πρωτογενή παραγωγή και ευνοϊκές συνθήκες για οικονομική αλλά και περιβαλλοντική βιωσιμότητα, εφόσον συμμορφώνεται με τα κριτήρια της οδηγίας RED II. Η ενεργειακή αξιοποίηση αγροτικής βιομάζας μπορεί να έχει επίσης θετικό κοινωνικό αντίκτυπο, ιδίως όσον αφορά τη δημιουργία τοπικών θέσεων εργασίας.		

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Άξονες παρέμβασης
<p>Στήριξη αγροτικών επιχειρήσεων (π.χ. ελαιουργία, κτηνοτροφία, θερμοκήπια) για την εγκατάσταση μονάδων βιομάζας ή βιοαερίου, εφόσον αυτή συμμορφώνεται με την οδηγία RED II. Η παραγόμενη ηλεκτρική ενέργεια μπορεί να αποτελέσει επιπλέον εισόδημα που θα αυξήσει και εγκατάσταση μονάδων βιομάζας ή βιοαερίου.</p>	<p>Κίνητρα (εξοπλισμός και εκπαίδευση) στις αγροτικές επιχειρήσεις (π.χ. ελαιουργία, κτηνοτροφία, θερμοκήπια) για την εγκατάσταση μονάδων βιομάζας ή βιοαερίου, εφόσον αυτή συμμορφώνεται με την οδηγία RED II. Η παραγόμενη ηλεκτρική ενέργεια μπορεί να αποτελέσει επιπλέον εισόδημα που θα αυξήσει το τοπικό ΑΕΠ, ενώ η παραγόμενη θερμική ενέργεια μπορεί να αξιοποιηθεί στις γεωργικές διεργασίες, ή γειτονικές τουριστικές μονάδες.</p>	<p>Κρήτη και Βόρειο Αιγαίο</p>	<p>1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας 2. Ενεργειακή μετάβαση / κλιματική ουδετερότητα 3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία</p>
<p>Ενίσχυση των ενεργειακών κοινοτήτων για την προώθηση των τεχνολογιών περισυλλογής και προκαταεργασίας βιομάζας των κτηνοτροφικών και γεωργικών αποβλήτων</p>	<p>Για να είναι εφικτή η συνεχής τροφοδοσία α' ύλης βιομάζας σε μονάδες ηλεκτροπαραγωγής είτε θερμικής αξιοποίησής τους, θα πρέπει να ενισχυθούν οι δράσεις της περισυλλογής και προκαταεργασίας με σχετικό εξοπλισμό μέσω των ενεργειακών κοινοτήτων. Αυτή η δράση εκτιμάται ότι θα δημιουργήσει και νέες θέσεις εργασίας.</p>		
<p>Γ.δ.3 Διαχείριση στερεών αποβλήτων και λυμάτων</p>	<p>Η βιώσιμη διαχείριση στερεών αποβλήτων μελών το περιβαλλοντικό απόλυτο των νησιών. Με την επαναχρησιμοποίηση νερού από εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων επιτυγχάνεται αποδοτική χρήση πόρων.</p>		
<p>Υλοποίηση έργων για την κατασκευή και λειτουργία μονάδων επεξεργασίας και ανάκτησης υλικών και μονάδων κομποστοποίησης</p>	<p>Η κατασκευή και λειτουργία Μονάδων Ανάκτησης Υλικών οι οποίες σε συνδυασμό με τη χωριστή συλλογή υλικών συσκευασίας θα οδηγήσουν στην επίτευξη των στόχων επαναχρησιμοποίησης / ανακύκλωσης υλικών συσκευασίας. Επίσης οι μονάδες κομποστοποίησης βιοαποδομημάτων υλικών θα συνεισφέρουν στον περιορισμό της υγειονομικής ταφής.</p>		
<p>Δημιουργία ψηφιακής πλατφόρμας ανακύκλωσης και ψηφιακής πράσινης κάρτας δημοτών αποτελεί ένα σύστημα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών με σκοπό την ενίσχυση της χωριστής συλλογής των διαφόρων ρευστών αποβλήτων. Είναι ένα αποτελεσματικό και σύγχρονο εργαλείο ευαισθητοποίησης με παροχή κινήτρων για την ενίσχυση της ανακύκλωσης, μέσω του οποίου οι πολίτες θα μπορούν να ενημερωθούν, εκπαιδευτούν μέσω υλικού και θα μπορούν να επιβραβευθούν για την ανακύκλωση που πραγματοποιούν.</p>	<p>Ο ακριβής αριθμός τους προβλέπεται στα αντίστοιχα ΠΕΣΔΑ.</p>	<p>Όλα τα νησιά</p>	<p>1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας 2. Ενεργειακή μετάβαση / κλιματική ουδετερότητα 3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία</p>
<p>Δημιουργία πράσινων σημείων και γωνιών ανακύκλωσης υψηλής αισθητικής*</p>	<p>Τα Πράσινα Σημεία και οι Γωνίες Ανακύκλωσης θα συμβάλουν σημαντικά στην προώθηση της επαναχρησιμοποίησης και την αύξηση της ανακύκλωσης όπως χαρτί, γυαλί, μέταλλα, πλαστικά, υφάσματα, βρώσιμα έλαια ή χρησιμοποιημένα αντικείμενα, ρουχισμό, έπιπλα, ηλεκτρικές και ηλεκτρονικές συσκευές. Παράλληλα θα δοθεί ώθηση στην "πράσινη" εικόνα του νησιού στους επισκέπτες και κατοίκους του.</p>		
<p>Επαναχρησιμοποίηση νερού από τις Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων*</p>	<p>Ο ακριβής αριθμός τους προβλέπεται στα αντίστοιχα ΠΕΣΔΑ.</p>		
<p>Επανάχρηση των συστημάτων επεξεργασίας λυμάτων ώστε αυτά, κατόπιν της επεξεργασίας τους, να χρησιμοποιούνται περαιτέρω σε περιοχές όπου υπάρχει έλλειψη νερού.</p>			

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Άξονες παρέμβασης
Γ.δ.3.5 Διαχείριση αποβλήτων και λυμάτων τουριστικών σκαφών	Ολοκληρωμένη διαχείριση αποβλήτων και λυμάτων τουριστικών σκαφών αναρχής με υποδομές διαχείρισης και επεξεργασίας αποβλήτων, σύμφωνα με τις αρχές της αειφορίας και της κυκλικής οικονομίας.		
Γ.δ.4 Βελτίωση των υποδομών συστημάτων μεταφοράς νερού	Οι απόψεις στα δίκτυα νερού διανομής ειδικά στις αγροτικές περιοχές είναι υψηλές. Παράλληλα, οι αυξημένες εποχιακές ανάγκες λόγω τουρισμού εντείνουν τα προβλήματα υδροδότησης. Η αναβάθμιση των δικτύων μεταφοράς, μέσω και της ψηφιακής χαρτογράφησης και παρακολούθησης, αναμένεται να επιτύχει ουσιαστική εξοικονόμηση υδάτινων πόρων.		
Γ.δ.4.1 Χρηματοδότηση εγκαταστάσεων συστημάτων αφαλάτωσης θαλασσινού νερού με χρήση ΑΠΕ*	Στόχος είναι να υπάρξει σημαντική μείωση των αναγκών μεταφοράς νερού με πλοία, μίας διαδικασίας ιδιαίτερα ενεργηβόρας και υψηλού ανθρωπικού αποτυπώματος. Λόγω των υψηλών ενεργειακών απαιτήσεων τέτοιων συστημάτων, η μετάβαση αυτή μπορεί να γίνει μόνο σταδιακά.		1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας 2. Ενεργειακή μετάβαση / κλιματική ουδετερότητα
Γ.δ.4.2 Ψηφιακή χαρτογράφηση και διαχείριση των δικτύων ύδρευσης ΔΕΥΑ (smart water metering)*	Σκοπός της δράσης είναι η παρακολούθηση των αποθεμάτων και της κατανάλωσης του νερού καθώς και της ποιότητας του νερού. Παράλληλα είναι εφικτό να γίνει εντοπισμός των διαρροών με αποτέλεσμα την εξοικονόμηση πολύτιμων αποθεμάτων νερού, απρόσκοπτη ροή, καθώς και μείωση του κόστους παραγωγής και διανομής νερού.	Όλα τα νησιά, με έμφαση σε Βόρειο Αιγαίο και Δοδεκάνησα	1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας 3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία
Γ.δ.4.3 Συντήρηση και επιδιόρθωση των συστημάτων/δικτύων μεταφοράς νερού*	Στόχος είναι να επιλυθούν τα προβλήματα που αναδείχθηκαν από την παραπάνω δράση με σκοπό την αντικατάσταση και επιδιόρθωση των δικτύων που παρουσιάζουν προβλήματα διαρροών και παλαιότητας.		
Γ.δ.4.4 Ενίσχυση της αποδοτικής χρήσης του νερού στα κτήρια, τη γεωργία και τη βιομηχανία	Παροχή κινήτρων για την εξοικονόμηση νερού στον αγροτικό τομέα και στις μικρές επιχειρήσεις (χρηματοδότηση εξοπλισμού, επιδότηση, εκπτώσεις τελών και φόρων)		

*Πίνακας 22: Αναλυτική παρουσίαση προτεινόμενων οριζόντιων δράσεων έρευνας και ανάπτυξης καινοτόμων τεχνολογιών για την αποφυγή του κόστους ευκαιρίας (με * οι επιλέξιμες δράσεις για χρηματοδότηση από το ΤΔΜ)*

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Άξονες παρέμβασης
Γ.ε.1 Έρευνα και ανάπτυξη για καινοτόμες τεχνολογίες	Η επένδυση σε έρευνα και καινοτομία στους τομείς της καθαρής ενέργειας, του βιώσιμου τουρισμού και της γαλάζιας οικονομίας, και η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ ακαδημαϊκού και ιδιωτικού τομέα στοχεύει στην προώθηση της επιχειρηματικότητας, την οικοδόμηση δεξιοτήτων, την προσέλκυση καταρτισμένων εργαζομένων και εν τέλει στη δημιουργία ενός βιώσιμου οικοσυστήματος που θα συμβάλει στον εκσυγχρονισμό της τοπικής οικονομίας.		

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Αξονες παρέμβασης
Γ.ε.1.1	Χρηματοδότηση κατοχύρωσης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας σε OBI, EPO*	Χρηματοδότηση κατοχύρωσης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας σε OBI, EPO (European Patent Organization) με θεματική εστίαση στους τομείς προτεραιότητας για τα νησιά (πράσινη ενέργεια, βιώσιμος τουρισμός, γαλάζια οικονομία).	
Γ.ε.1.2	Κουλόνια έρευνας και καινοτομίας*	Χρηματοδότηση κουλονιών για την αγορά υπηρεσιών έρευνας και καινοτομίας στους τομείς προτεραιότητας για τα νησιά (πράσινη ενέργεια, βιώσιμος τουρισμός, γαλάζια οικονομία). Οι ωφελούμενες επιχειρήσεις πρέπει να βρίσκονται ή να δραστηριοποιούνται εντός της Περιφέρειας ενδιαφέροντος. Η αγορά υπηρεσιών έρευνας και καινοτομίας δίνεται να λάβει χώρα από οποδήποτε στην Ελλάδα.	
Γ.ε.1.3	Ενίσχυση υφιστάμενων νεοφυών επιχειρήσεων, ΠΜΕ, ΜΜΕ, με απότομο σκοπό τη βελτίωση τη εξωστρέφειας τους, τη συμμετοχή τους σε περιφερειακές και διεθνείς αλυσίδες προστιθέμενης αξίας και την εν γένει ισχυροποίηση της ανταγωνιστικότητάς τους θέσης στην παγκόσμια αγορά*	Χρηματοδότηση επιχειρήσεων για την ανάπτυξη προϊόντων, διεργασιών ή υπηρεσιών που συνδέονται με τους τομείς προτεραιότητας για τα νησιά (πράσινη ενέργεια, βιώσιμος τουρισμός, γαλάζια οικονομία).	1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας 2. Ενέργειακή μετάβαση / κλιματική ουδετερότητα 4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση και ενδυνάμωση ανθρώπινου δυναμικού
Γ.ε.1.4	Ενίσχυση της κινητικότητας ερευνητών από ερευνητικούς φορείς (δημόσιους και ιδιωτικούς) στη βιομηχανία και ερευνητών της βιομηχανίας σε ερευνητικούς φορείς*	Ενίσχυση της κινητικότητας ερευνητών από ερευνητικούς φορείς (δημόσιους και ιδιωτικούς) στη βιομηχανία και ερευνητών της βιομηχανίας σε ερευνητικούς φορείς με θεματική εστίαση στους τομείς προτεραιότητας για τα νησιά (πράσινη ενέργεια, βιώσιμος τουρισμός, γαλάζια οικονομία).	Όλα τα νησιά
Γ.ε.1.5	Δημιουργία και ενίσχυση καινοτομικών συστάδων (clusters) και κέντρων καινοτομίας για τη μεταφορά τεχνολογίας και επιστημονικής γνώσης στις επιχειρήσεις και καινοτομίας με θεματική εστίαση στους τομείς προτεραιότητας για τα νησιά (πράσινη ενέργεια, βιώσιμος τουρισμός, γαλάζια οικονομία).	Δημιουργία και ενίσχυση καινοτομικών συστάδων (clusters) και κέντρων καινοτομίας για τη μεταφορά τεχνολογίας και επιστημονικής γνώσης στις επιχειρήσεις και την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας και καινοτομίας*.	
Γ.ε.1.6	Βιομηχανικά διδακτορικά σε επιχειρήσεις και υποτροφίες για διδακτορικά και μετά-διδακτορικά σε θέματα ΑΠΕ*	Βιομηχανικά διδακτορικά σε επιχειρήσεις και ενίσχυση της υλοποίησης διδακτορικής (μέσω υποτροφιών) και μετά-διδακτορικής έρευνας σε θέματα ΑΠΕ ή και με θεματική εστίαση στους τομείς προτεραιότητας για τα νησιά (πράσινη ενέργεια, βιώσιμος τουρισμός, γαλάζια οικονομία).	

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Αξονες παρέμβασης
Γ.ε.1.7	Χρηματοδότηση προγραμμάτων R&D σε θέματα ΑΠΕ με σύμπραξη ερευνητικών ιδρυμάτων με ιδιωτικούς φορείς για την αξιοποίηση αποτελεσμάτων*	Να χρηματοδοτηθούν τα πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα της Κρήτης για να παράγουν έρευνα προς νέες πηγές καθαρής ενέργειας και μεθόδους εξοικονόμησης ενέργειας και βιώσιμης γαλάζιας οικονομίας. Αυτό θα προσελκύσει και ερευνητικό προσωπικό στο νησί το οποίο είναι υψηλού βιοτικού και μορφωτικού επιπέδου	
Γ.ε.1.8	Ενίσχυση ερευνητικών υποδομών*	Χρηματοδότηση των τοπικών ερευνητικών υποδομών που συνδέονται με τους τομείς προτεραιότητας για τα νησιά (πράσινη ενέργεια, βιώσιμος τουρισμός, γαλάζια οικονομία).	
Γ.ε.1.9	Ενίσχυση της απασχόλησης προσωπικού υψηλών προσόντων (π.χ. PhDs, Post-Docs, κ.ά.) σε τομείς έντασης γνώσης της βιομηχανίας με εισαγωγή κινήρων σε επιχειρήσεις για την πρόσληψή τους (επιδότηση θέσεων εργασίας)*	Χρηματοδότηση απασχόλησης προσωπικού υψηλών προσόντων στους τομείς προτεραιότητας για τα νησιά (πράσινη ενέργεια, βιώσιμος τουρισμός, γαλάζια οικονομία). Θα δίνεται η δυνατότητα απασχόλησης στις επιχειρήσεις και προσωπικό υψηλών προσόντων από Πανεπιστημιακά Ιδρύματα και ερευνητικούς φορείς εκτός της Περιφέρειας, καθώς και από ανάλογους φορείς του εξωτερικού, προκειμένου να υπάρξει μεταφορά τεχνογνωσίας στις επιχειρήσεις σε τομείς που ενδεχομένως δεν καλύπτονται επαρκώς από το οικείο Πανεπιστήμιο και ερευνητικούς φορείς, αλλά και για να υπάρξει προσέλκυση εργατικού δυναμικού υψηλών προσόντων στην Περιφέρεια, με απώτερο σκοπό να εξελεγχθούν σε μόνιμους κατοίκους.	
<i>Πίνακας 23: Αναλυτική παρουσίαση προτεινόμενων οριζόντιων δράσεων ψηφιοποίησης για την απορρογή του κόστους ευκαιρίας (με * οι επιλέξιμες δράσεις για χρηματοδότηση από το ΤΣΜ)</i>			
Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Αξονες παρέμβασης
Γ.στ.1	Λειτουργική ενίσχυση ψηφιακών υποδομών	Η ανάπτυξη ή αναβάθμιση των ψηφιακών υποδομών στις νησιωτικές περιοχές συμβάλλει στη διασφάλιση ίσων ευκαιριών εργασίας και ανάπτυξης επιχειρηματικότητας και την άρση των κοινωνικών ανισοτήτων. Ταυτόχρονα, ανάγει τα νησιά σε ελκυστικό προορισμό για την ανερχόμενη ψηφιακή ομάδα των ψηφιακών νομάδων.	
Γ.στ.1.1	Υποστήριξη εγκατάστασης κεραιών κινητής τηλεφωνίας ακολουθώντας όλα τα απαραίτητα μέτρα για τον περιορισμό της οπτικής όχλησης και μη-αλλοίωσης της αισθητικής του τοπίου	Η ιδιαιτέρη μορφολογία των νησιών του Αιγαίου δημιουργεί προκλήσεις στη δημιουργία ενός σύγχρονου κυψελοειδούς δικτύου. Για αυτόν τον λόγο, υπάρχουν περιπτώσεις που στα πλαίσια της κοινωνικής δικαιοσύνης, θα πρέπει να υπάρξει συνεργασία πολιτείας και παροχών, για την εξυπηρέτηση πολιτών και επισκεπτών.	1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας
Γ.στ.1.2	Αναβάθμιση των υφιστάμενων ενσύρματων δικτύων τηλεπικοινωνιών	Υποστήριξη για αναβάθμιση των δικτύων για τα οποία κρίνεται βάσει μελέτης ότι αυτή θα ωφελήσει την τοπική κοινωνία.	

Κατηγορίες παρέμβασης / Δράσεις	Λογική παρέμβασης	Περιοχή παρέμβασης	Αξονες παρέμβασης
Γ.στ.2	Ανάπτυξη ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών	Οι ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες αναβαθμίζουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων και διευκολύνουν την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, ιδίως σε απομακρυσμένες από αστικά κέντρα περιοχές.	
Γ.στ.2.1	Επέκταση της πλατφόρμας ψηφιακής διακυβέρνησης*	Επέκταση της πλατφόρμας ψηφιακής διακυβέρνησης ώστε οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είναι μια δυνατότητα που δίνεται ήδη σε Έλληνες πολίτες και η επέκταση αυτής σε πολίτες της ΕΕ μπορεί να προσελκύσει επιπλέον αριθμό επισκεπτών που επιθυμούν να διαμείνουν στη χώρα μας, ασκώντας ταυτόχρονα κάποια επιχειρηματική δραστηριότητα.	
Γ.στ.2.2	Σύστημα υποβολής και διεκπεραίωσης αστικών αιτημάτων*	Ανάπτυξη συστήματος στο οποίο να αναγράφονται με διαφάνεια όλες οι διοικητικές διαδικασίες και δραστηριότητες που απαιτούνται για την ολοκλήρωση αστικών αιτημάτων των πολιτών και θα προσφέρει τη δυνατότητα παρακολούθησης της εξέλιξης κάθε αιτήματος Η ανάπτυξη ενός εύρηστου τέτοιου συστήματος θα συμβάλει στη βελτίωση των υπηρεσιών του δημοσίου, καθώς καθιστά πιο αποδοτική τη διαδικασία ενημέρωσης του ενδιαφερομένου αναφορικά με τις κινήσεις που ο ίδιος οφείλει να κάνει προκειμένου να εξυπηρετηθεί όσο πιο εύκολα και άμεσα γίνεται. Η παρακολούθηση της εξέλιξης ενός αιτήματος θα συμβάλει στη διαφάνεια των κινήσεων του δημοσίου τομέα.	Όλα τα νησιά, με έμφαση σε Greco Islands 1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας
Γ.στ.3.	Ψηφιακός μετασχηματισμός ιδιωτικού τομέα	Παράλληλα με την ενίσχυση των ψηφιακών υποδομών, ο ψηφιακός μετασχηματισμός του ιδιωτικού τομέα θα ξεκλειδώσει προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης για τα νησιά και θα συνδράμει στην εφαρμογή λύσεων βιωσιμότητας και κυκλικής οικονομίας.	
Γ.στ.3.1	Νέες τεχνολογικά προτάσεις προβολής του τουριστικού και πολιτιστικού προϊόντος*	Ενίσχυση επιχειρήσεων ΤΠΕ για την εφαρμογή σχετικών τεχνολογιών για την προβολή και προώθηση του τουριστικού και πολιτιστικού προϊόντος των νησιωτικών περιοχών, με έμφαση στη βιωσιμότητα.	Όλα τα νησιά, με έμφαση σε Βόρειο Αιγαίο, Δωδεκάνησα και Greco Islands 1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας
Γ.στ.3.2	Χρηματοδότηση ψηφιακού εκσυγχρονισμού τουριστικών εγκαταστάσεων*	Χρηματοδότηση ψηφιακού εκσυγχρονισμού καταλυμάτων με υψηλές ταχύτητες σύνδεσης στο Internet, αναβαθμισμένες υποδομές WiFi, χώρους υποστήριξης τηλεργασίας κ.λπ., ώστε να μπορούν να προσελκύσουν και να υποστηρίξουν όσους εργάζονται απομακρυσμένα.	

Συνέργειες και συμπληρωματικότητα με άλλα προγράμματα

Πίνακας 24: Χρηματοδοτικά μέσα και θεματική στόχευση

Προτεραιότητες	ΤΑΜ ¹	InvestEU ²	EIB ³	RRF ⁴	ΕΠΠΑ / ΤΣ ⁵	ΕΓΤΑΑ ⁶	ΕΚΤ ⁷	Πράσινο Ταμείο	Ταμείο Απασφολοκοποίησης Λοιποί πόροι ⁸
Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας	○	◼			●				
Ενεργειακή μετάβαση – κλιματική ουδετερότητα	○	◼	◼		●				●
Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία	○	◼	◼		●			●	
Δίκαιη εργασιακή μετάβαση και ενδυνάμωση ανθρωπίνου κεφαλαίου	○	◼	◼		●		●		
Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας – Ευφείς κοινότητες	○	◼	◼		●		●		

○ Βασική πηγή για το εδαφικό σχέδιο

◼ Συμπληρωματική στήριξη στο εδαφικό

● Καίριας σημασίας για τη συνοχή του εδαφικού σχεδίου

1: Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης, 2: InvestEU Scheme, 3: EIB - Δανειακή Διευκόλυνση Δημόσιου Τομέα, 4: Recovery and Resilience Facility, 5: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης / Ταμείο Συνοχής, 6: Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης, 7: Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, 8: Εθνικοί και άλλοι πόροι (π.χ. Πράσινο ταμείο, Αναπτυξιακή Τράπεζα - υπό διερεύνηση)

Δ. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : Αιτιολόγηση επιλογής Ειδικών ανά πρόγραμμα δεικτών εκροών και αποτελεσμάτων

Με βάση το μείγμα των ενδεικτικών δράσεων / πράξεων ανά προτεραιότητα, όπως αποτυπώνονται στο Παράρτημα 2 του εδαφικού σχεδίου, κρίνεται σκόπιμη η συμπλήρωσή των κοινών δεικτών εκροών και αποτελέσματος του Καν. 1056/2021 με ειδικούς δείκτες. Για τον προσδιορισμό κατάλληλων ειδικών δεικτών αξιοποιούνται αφενός οι κοινοί δείκτες των υπόλοιπων Ταμείων και αφετέρου το Ενιαίο Σύστημα Δεικτών της προγραμματικής περιόδου 2014-2020.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι ειδικοί δείκτες που προκρίνονται ως αναγκαίοι για την παρακολούθηση της υλοποίησης των προβλεπόμενων δράσεων / πράξεων είναι οι κάτωθι:

- δείκτης εκροής «PSO692 Επικοινωνιακά σχέδια δράσης» αφορά στις παρεμβάσεις «Ενημέρωσης για τα οφέλη των ΑΠΕ στις τοπικές κοινωνίες», που αντιστοιχίζονται με τον Καν. ΤΔΜ, άρ. 8 σημείο ν), καθώς χωρίς την επαρκή ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών το σχέδιο κινδυνεύει να τις αποξενώσει.
- δείκτης εκροής «PSO693 Συμβάσεις παροχής υπηρεσιών και προμηθειών» αφορά στις παρεμβάσεις που περιλαμβάνουν συμβάσεις παροχής υπηρεσιών και προμηθειών που αφορούν μελέτες, εμπειρογνομosύνες, συμβούλους τεχνικής υποστήριξης, αξιολογήσεις, έρευνες δημοσιότητας, συμβάσεις προμήθειας παντός είδους κλπ., που αντιστοιχίζονται με τον Καν. ΤΔΜ, άρ. 8 σημείο ν), καθώς η επιτυχή υλοποίηση των έργων της δίκαιης μετάβασης περνά μέσα από την εκπόνηση πλήθους τεχνικών και άλλων μελετών με τη συνδρομή ειδικών συμβούλων.
- δείκτης εκροής «PSO696 Εκδηλώσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης» αφορά στις παρεμβάσεις «Ενημέρωσης για τα οφέλη των ΑΠΕ στις τοπικές κοινωνίες», που αντιστοιχίζονται με τον Καν. ΤΔΜ, άρ. 8 σημείο ν), καθώς χωρίς την επαρκή ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών το σχέδιο κινδυνεύει να τις αποξενώσει.
- δείκτης εκροής «PSO698 Παρεμβάσεις για την υποστήριξη δικαιούχων» αφορά στις παρεμβάσεις για την υποστήριξη δικαιούχων του Προγράμματος που συγχρηματοδοτούνται από το ΤΔΜ, που αντιστοιχίζονται με τον Καν. ΤΔΜ, άρ. 8 σημείο ν), καθώς η αποτελεσματική τους παρακολούθηση είναι καθοριστική για την επιτυχή υλοποίηση του σχεδίου.
- δείκτης εκροής «PSO743 Άτομα (16-66+) που παρακολούθησαν προγράμματα διά βίου μάθησης» αφορά στις παρεμβάσεις «Προγράμματα κατάρτισης ΑΠΕ» και τις δράσεις «Εξειδικευμένα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης σε θέματα βιωσιμότητας στις τουριστικές δραστηριότητες» και «Κατάρτιση επαγγελματιών στις βέλτιστες πρακτικές μεταφοράς και αποθήκευσης τροφίμων», που αντιστοιχίζονται με τον Καν. ΤΔΜ, άρ. 8 σημείο κ), καθώς ο μετασχηματισμός των οικονομικών κλάδων των νησιών στο πλαίσιο της δίκαιης μετάβασης απαιτεί τη σχετική κατάρτιση του τοπικού εργατικού δυναμικού.
- δείκτης αποτελέσματος «PSR745 Άτομα (16-66+) που παρακολούθησαν προγράμματα διά βίου μάθησης και πιστοποιήθηκαν» αφορά στις παρεμβάσεις «Προγράμματα κατάρτισης ΑΠΕ» και τις δράσεις «Εξειδικευμένα προγράμματα επαγγελματικής

κατάρτισης σε θέματα βιωσιμότητας στις τουριστικές δραστηριότητες» και «Κατάρτιση επαγγελματιών στις βέλτιστες πρακτικές μεταφοράς και αποθήκευσης τροφίμων», που αντιστοιχίζονται με τον Καν. ΤΔΜ, άρ. 8 σημείο κ), καθώς ο μετασχηματισμός των οικονομικών κλάδων των νησιών στο πλαίσιο της δίκαιης μετάβασης απαιτεί τη σχετική κατάρτιση του τοπικού εργατικού δυναμικού.

- δείκτης αποτελέσματος «PSR748 Δήμοι που λαμβάνουν συμπληρωματική χρηματοδότηση για ενέργειες παρεμβάσεων ολοκληρωμένου χαρακτήρα» αφορά σε όλες τις παρεμβάσεις στο πλαίσιο Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων στα Greco Islands, που αντιστοιχίζονται με τον Καν. ΤΔΜ, άρ. 8 σημεία δ), ε), στ), ζ), η), και ι), καθώς η μετάβαση των εν λόγω νησιών μέσω ολιστικών παρεμβάσεων αποτελεί στρατηγική επιλογή του σχεδίου.
- Ο δείκτης αποτελέσματος «PSR749 Συνολική ισχύς εγκατεστημένων ηλεκτρικών φορτιστών» αφορά σε δράση που αντιστοιχίζεται με τον Καν. ΤΔΜ, άρ. 8, παρ. στ) και προωθεί την ηλεκτροκίνηση στις νησιωτικές περιοχές.